

Rapportserie
Nr. 10 | 2019

Norges tilslutning til EUs utdanningsprogram 2021-2027 Et kunnskapsgrunnlag

Utgiver: Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku)

Dato: November 2019

Ansvarlig redaktør: Ragnhild Tungesvik

Utarbeidet av: Henrik Arvidsson, Ragnhild Solvi Berg, Julie Irene Bjørk, Katrine Moland Hansen og Agnete Wiborg

ISSN: 2535-5945

ISBN: 978-82-93017-97-4

Rapporten kan lastes ned fra diku.no

Innhold

Innledning	4
Summary	5
Kort om Erasmus+	7
Strategiske mål for norsk deltagelse.....	8
Overordnede resultater.....	8
Mål om økt mobilitet.....	8
Samarbeidsprosjekter for innovasjon, relevans og økt kvalitet.....	10
Bidrag til kvalitetsutvikling i norsk utdanning	14
Et instrument for regional utvikling	17
Innovasjonskapasitet og konkurranseevne.....	17
Kapasitetsbygging og samarbeid utenfor Europa.....	18
Bidrag til europeisk integrasjon.....	18
Tilgang til internasjonale nettverk	19
Overgang til nytt program – Erasmus 2021–2027	21
Norske innspill til det nye programmet.....	21
Et enklere og mer inkluderende program	21
Forventede effekter	22
Hvordan sikre fortsatt god deltagelse i nytt program?.....	26
Bred nasjonal forankring	26
Aktive skoleeiere.....	26
Synergier mellom Erasmus+ og andre virkemidler på utdanningsfeltet.....	27
Overallokering av tildelte midler.....	30
Styrket innsats i et nytt program	31
Konsekvens av ikke-deltagelse	33
Konsekvens for mobilitet.....	33
Konsekvens for samarbeidsprosjekt	34
Konklusjon	35
Litteraturliste	36
Annex I – Programstruktur Erasmus+ 2014–2020	38
Annex II – Prosjekteksampler.....	39

Innledning

Regjeringen har store ambisjoner for Norge som kunnskapsnasjon. Kunnskap er nøkkelen til å gi hver enkelt mulighet til å skape seg et godt liv og til å møte utfordringene samfunnet vårt står overfor. Gjennom å satse på kunnskap ruster vi oss for fremtiden, og vi kan skape nye, grønne og lønnsomme arbeidsplasser og en bedre og mer effektiv offentlig sektor. Høy kvalitet i utdanning og forskning er derfor viktig for et velfungerende arbeids- og næringsliv og for en fortsatt stabil utvikling av det norske velferdssamfunnet.

Kunnskapsdepartementet (KD) har et mål om at alle skal delta i arbeids- og samfunnsliv og ha den kompetansen som de selv og samfunnet trenger, samtidig som samfunnet skal ha tilgang til oppdatert kunnskap av høy kvalitet. Internasjonalt samarbeid bidrar til å utvikle kvaliteten gjennom hele utdanningsløpet. Erasmus+, EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett for perioden 2014-2020, er verdens største utdanningsprogram. Programmet omtales som en suksesshistorie. EUs borgere har rangert programmet som det tredje viktigste EU har oppnådd, etter fred i Europa og det indre markedet.¹

Det har vært stor grad av sammenfall mellom målene for norsk utdanningspolitikk og målene for Erasmus+. EUs overordnede tiårsstrategi, Europa 2020 for smart, bærekraftig og inkluderende vekst, peker på utdanning og opplæring som ett av flere svar på noen av Europas hovedutfordringer. Programmet har bidratt til å håndtere sosioøkonomiske endringer og til å støtte implementeringen av den europeiske politiske agenda for vekst, arbeidsplasser, likhet og sosial inkludering. Gjennom at norske utdanningsinstitusjoner tar i bruk mulighetene som ligger i programmet, vil de dermed kunne bidra positivt til at vi samlet sett når målene som er satt for norsk kunnskapssektor.

Gjennom Erasmus+ har nesten 4500 prosjekter med norsk deltagelse blitt innvilget. Norske partnere deltar i europeiske prosjekter som totalt er tildelt mer enn 5 milliarder kroner.² Erasmus+ berører imidlertid ikke bare institusjoner og organisasjoner, men også enkeltmennesker. Da programmet feiret sine første 30 år i 2017, hadde 9 millioner elever, lærlinger, studenter, ungdomsarbeidere og lærere fått stipend fra Erasmus+ eller et av forgjengerprogrammene. 83.000 av disse var norske.

Erasmus+ nærmer seg slutten av programperioden, og EU er i ferd med å utarbeide et nytt europeisk utdanningsprogram for perioden 2021-2027. Norge vil få mulighet til å slutte seg til det nye programmet gjennom EØS-avtalen. Norge har deltatt i Erasmus+ siden oppstarten i 2014. Erasmus+ følger en rekke av EU-program for utdanning og opplæring, hvor Norge har deltatt siden 1992.

Som en del av arbeidet med norsk tilslutning til det nye programmet har KD bedt Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) om å utarbeide et kunnskapsgrunnlag. Denne rapporten svarer på dette oppdraget, og tar sikte på å sette deltagelse i Erasmus+ inn i en norsk utdanningspolitisk sammenheng. Den vil også dokumentere resultater og utbytte fra deltagelse i inneværende prosjektperiode, samt vurdere hvilke forventninger man kan ha til norsk deltagelse, og hvordan vi best kan lykkes i neste programperiode.

¹ Standard Eurobarometer 89, Spring 2018.

² Det eksakte tallet er 544.029.822 euro. Tallet inkluderer ungdom og idrett, siden utdanningssektoren også deltar i disse sektorene. Fjerner vi ungdom og idrett blir tallet 3141 prosjekter og summen 491.549.293 euro.

Summary

Norway has participated in European educational cooperation for more than 25 years and participates in the Erasmus+ programme on equal terms as EU Member States through the EEA Agreement. The programme supports mobility of students, pupils, trainees and staff at all levels of the education system. Furthermore, it supports cooperation projects for the development of education in Norway and Europe, and it is a central tool for the development of Norwegian and European policy in the field of education and training. The programme is widely supported and valued by Norwegian stakeholders.

The Ministry of Education and Research has set ambitious targets for Norwegian participation in the programme. The report shows that these targets have largely been met already, and all quantitative targets will most likely be met by 2020. Erasmus+ Mobility contributes both to skills and personal development of individuals. At institutional level, participation in the programme contributes to the quality development of education, as well as establishing networks and contacts with strong partners both within and outside Europe, including networks with public and private enterprises. Through their participation in Erasmus+, Norwegian institutions and organisations have contributed to the development of education and training policies both at national and European levels. Almost 4500 cooperation projects involving Norwegian partners have been granted, and in total these projects have been awarded more than 500 000 000 euros, distributed among all partners.

The current programme period of the Erasmus+ programme is coming to a close, and the EU is currently developing a new programme for education and training for 2021-2027. This report is part of the preparation for Norwegian participation in the new programme and is authored by the Norwegian Agency for International Cooperation and Quality Enhancement in Higher Education – Diku, at the request of the Norwegian Ministry of Education and Research.

The report explores the impact of participation in Erasmus+ in Norway and the programme's contribution to national policies in the field of education and training. Furthermore, the report presents the framework of the future programme, as well as the expected benefits of Norwegian participation. It is important that Norwegian stakeholders utilise the possibilities provided by a larger and more comprehensive programme. In the report Diku recommends various measures to ensure continued good Norwegian participation both in terms of quality and quantity.

The societal impact of Erasmus+ in Norway is wide-ranging, and the aims and objectives of the programme are very much in line with Norwegian education and training policy and priorities. The programme has supported cross-country political cooperation and dialogue. It has strengthened the quality of Norwegian education at all levels, as well as contributed to regional development. Erasmus+ has improved Norway's competitiveness and capacity for innovation and the ability to adapt to socio-economic changes.

The new programme, Erasmus 2021-2027, will provide extensive possibilities for further strengthening the quality of Norwegian education and training, while at the same time providing even more opportunities for individual pupils, trainees, students and staff. The proposal for the new programme is very much in line with Norwegian interests and priorities. It will provide a platform for further developing Norwegian and European education policies in cooperation with European partners. Furthermore, the programme will be more flexible and user-friendly, which will make it easier for new organisations to take part in international cooperation.

The future programme will continue to be a central tool for reaching Norwegian goals within the education and training field, concerning internationalisation and student mobility, employability and relevance, digitalisation, lifelong learning and continuous education. Participation in actions supporting the European Education Area is highly relevant, including the new European Universities Initiative.

In the future programme, good participation, both in qualitative and quantitative terms, will require broad national support and a strengthened effort in certain fields. In the report, Diku proposes various measures to support Norwegian stakeholders to make even better use of the possibilities in the programme. If Norway were not to take part in the programme, the country would become excluded from a key European instrument for cooperation. Diku predicts that Norway would become largely isolated from important arenas for cooperation in education. Norway would no longer be able to take part in policy dialogue and development at European level. For individuals the opportunities for mobility would be severely limited.

Continued participation in the European programme for education and training is widely supported by the education and training sector in Norway. The programme will provide excellent possibilities for strengthening of the quality of education and training, while also providing more opportunities for individuals. The next generation of the programme will provide Norway with a platform for further developing its national policies in education and training, as well as contributing to the European policy development in cooperation with other countries in Europe. By making good use of the opportunities provided by the programme, Norway would be better equipped to meet future challenges.

Kort om Erasmus+

Erasmus+ er en sammenslåing av tidligere EU-program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett for perioden 2014-2021 og viderefører en rekke av EU-program hvor Norge har deltatt siden 1992. Programmet dekker hele utdanningsløpet og har en enkel struktur med tre hovedtiltak; mobilitet,³ samarbeidsprosjekter og politikkutforming. Under hvert av disse finnes enkelttiltak som dekker en eller flere utdanningssektorer. Programmet blir delvis forvaltet *desentralt* gjennom nasjonalkontor i hvert av landene i programmet,⁴ og delvis *sentralt* fra Europakommisjonen. Diku er nasjonalkontor i Norge for utdanning og opplæring samt idrett. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er nasjonalkontor for ungdomsdelen av programmet.

Gjennom Erasmus+ kan norske fagmiljø konkurrere internasjonalt om utdanningskvalitet og dermed bli målt opp mot andre land. I perioden frem til 2018 tildelte Diku 843 millioner kroner til norske utdanningsinstitusjoner gjennom programmet. I tillegg mottar norske institusjoner midler direkte fra Europakommisjonen gjennom sentralt administrerte prosjekter, samt midler gjennom partnerskap med institusjoner i andre land.

Erasmus+ har en internasjonal dimensjon som omfatter nærmest alle land utenfor programlandene EU/EØS, Tyrkia, Nord-Makedonia og Serbia. Nesten en femtedel av Erasmus+ finansierer samarbeid med disse landene og omfatter både utveksling og partnerskap. Mye av midlene til Erasmus+ overføres fra EUs utenriks- og bistandsbudsjett og er målrettet mot spesifikke regioner.⁵ Særlig mye midler er rettet mot EUs naboland i sør og øst, samt Asia.

³ Med mobilitet mener vi et læringsopphold i utlandet av varierende varighet og innhold (for eksempel, kurs, studier eller praksis).

⁴ Programland: EU og EØS-land, samt Tyrkia, Nord-Makedonia og Serbia.

⁵ 11 prosent av Erasmus+-budsjettet overføres fra EUs utenriks- og bistandsbudsjett. I tillegg kommer 6,5% fra det ordinære Erasmus+-budsjettet, men brukes til samarbeid med land utenfor programlandene, ikke minst til stipender til masterstudenter på Erasmus Mundus fellesgrader.

Strategiske mål for norsk deltagelse

Regjeringen har satt ambisiøse mål for norsk deltagelse i Erasmus+. I 2016 nedfelte KD en strategi for norsk deltagelse i programmet for perioden 2014–2021. Det er blant annet et mål at programmet skal bidra til økt kvalitet i norsk utdanning og at norsk utdanning hevder seg internasjonalt. Aktiviteten skal økes gjennom programperioden, og Erasmus+ skal brukes som et virkemiddel i norsk politikikutvikling. Strategien inneholder en rekke overordnede og sektorspesifikke mål, kvantitative så vel som kvalitative, og bygger på en grunntanke om at norsk deltagelse i utdanningsprogrammet skal bidra til at nasjonale mål på utdanningsfeltet nås. Det er også en synliggjøring av hvordan deltagelse i programmet kan ha en samfunnsmessig betydning og gi positive ringvirkninger utover utdanningsfeltet.

KDs strategi har blitt operasjonalisert i en nasjonal handlingsplan med konkrete tiltak som skal bidra til måloppnåelse. Planen involverer ulike aktører fra myndighetssiden så vel som fra utdanningssektoren. Den retter seg mot barnehager, skoler, lærebedrifter, høyskoler, universiteter, voksenopplæringscentre og andre aktører som spiller en rolle i utdanning av barn, unge og voksne, og synliggjør dermed hvordan mye av ansvaret for å nå de nasjonale målene påhviler utdanningssektoren. KD og Diku som programkontor for Erasmus+ støtter utdanningssektoren i dette arbeidet.

Det har vært svært nyttig for Diku å ha en slik strategi fordi den gir en retning for norsk innsats og har fungert som et konkret verktøy for å spisse arbeidet med å sikre best mulig effekt av programmet. For den norske deltagelsen i et nytt utdanningsprogram 2021–2027, vil det derfor være en styrke å få på plass en strategi og handlingsplan tidlig i programperioden.

Overordnede resultater

Norsk deltagelse i Erasmus+ har gitt et bredt sett aktører fra utdanningssektoren mulighet til mobilitet og deltagelse i ulike typer samarbeidsprosjekter. De har fått tilgang til omfattende nettverk av samarbeidspartnere av høy kvalitet, inkludert fra arbeidslivet, og til den globale kunnskapsproduksjonen. Dette bidrar til å styrke kvaliteten, relevansen og attraktiviteten til det norske utdanningssystemet. Erasmus+ har også bidratt til økt kultur og språkforståelse, toleranse og respekt for andre mennesker og kulturer. Dette er svært viktig for at det norske samfunnet og næringslivet skal fungere godt i en globalisert verden og åpen verdensøkonomi. Erasmus+ er en viktig inngangsport for NOKUTs arbeid med godkjenning av utenlandske utdanninger. Programmet gir dermed et sentralt bidrag til et velfungerende europeisk arbeidsmarked.

Norske institusjoner har gjennom deltagelsen i Erasmus+ også bidratt til å forme norsk og europeisk utdanningspolitikk. Gjennom kunnskapsutveksling, utvikling og utprøving av utdanningsinnhold både på institusjons- og systemnivå, gir programmet grunnlag for å endre politikken i Europa.

Aktiviteten har økt gjennom programperioden, og måltallene for mobilitet er i all hovedsak nådd. Diku vurderer derfor at man er godt i rute for å nå målene i KDs strategi. Under følger en gjennomgang av resultater knyttet til sentrale mål i strategien for Erasmus+.

Mål om økt mobilitet

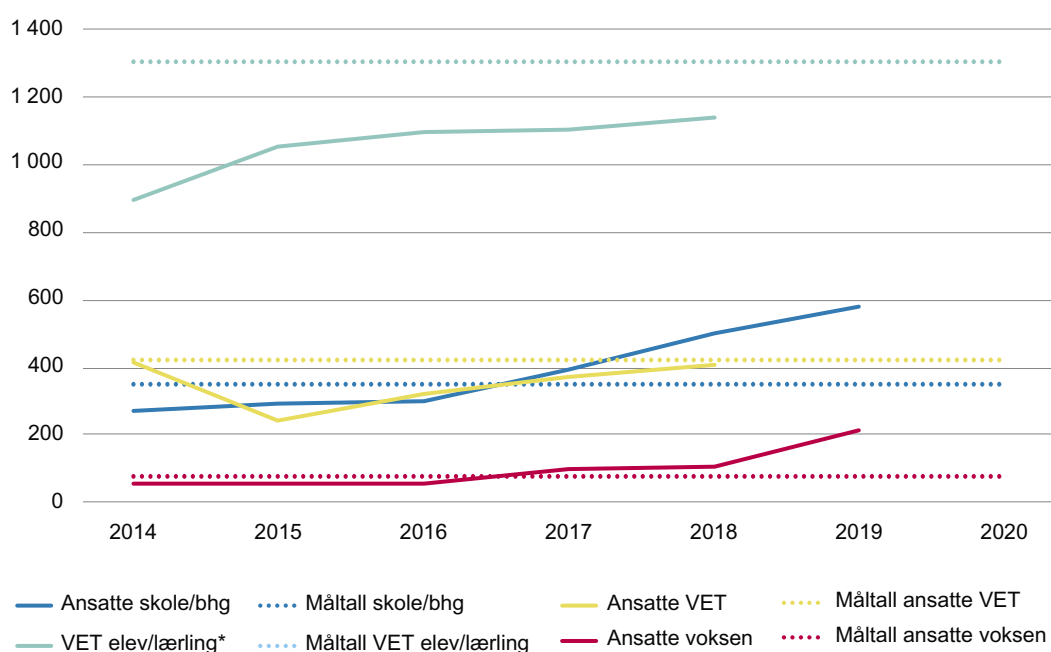
Erasmus+ strategien har satt som mål at flere ansatte ved lærestedene skal benytte mulighetene for utveksling i programmet, spesielt innen høyere utdanning og fag- og yrkesopplæring,

men også i skolen, i barnehagen og innen voksenopplæringen. Norske studenter skal i større grad bruke Erasmus+-stipend for studentutveksling. Konkrete måltall ble satt for gruppene for 2020.

Figur 1 viser antall mobiliteter norske utdanningsinstitusjoner har fått tildelt, sammenliknet med måltallet for 2020. Figurene viser at det generelle målet om økt aktivitet i programmet er nådd. Dette sammenfaller med en økning i budsjetter og er i så måte en ventet utvikling.

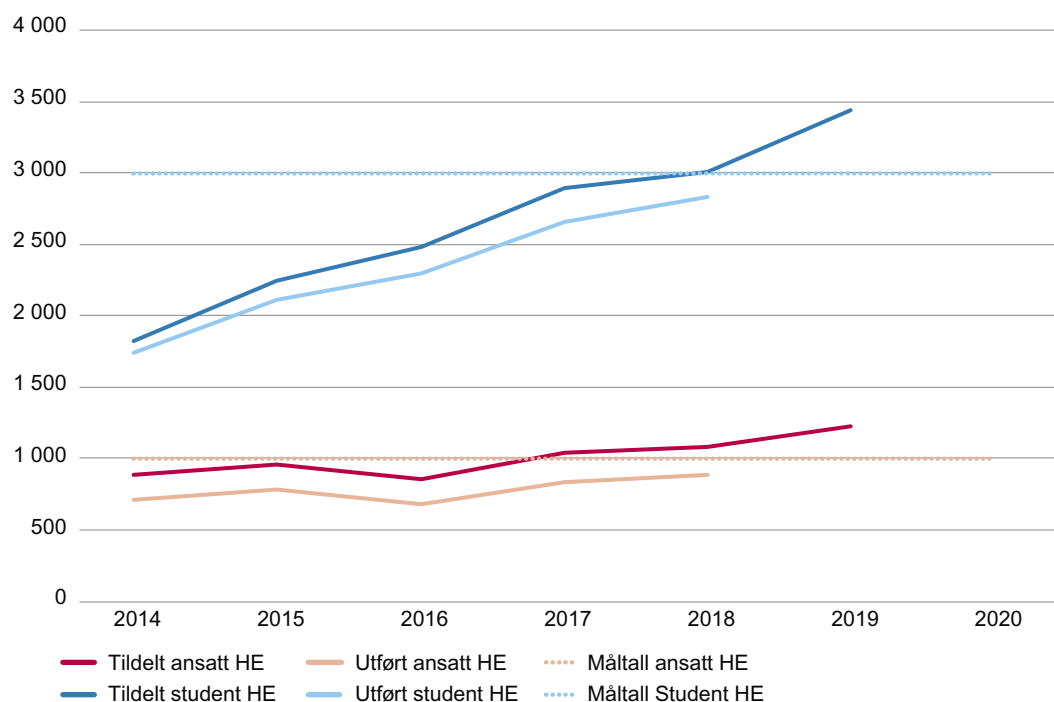
For barnehager og skole viser utviklingen at målet om at 350 ansatte skal reise på et mobilitetsopphold årlig i 2020, trolig vil nås med god margin. Det samme gjelder målet om 80 ansatte i voksenopplæringen. Innenfor fag- og yrkesopplæring tangerer man målet om at 420 lærere og instruktører skal reise på et mobilitetsopphold. Når det gjelder elever og lærlinger, viser figuren tilsynelatende at det er et lite stykke igjen til 1300, som er måltallet i Dikus arbeidsprogram. I virkeligheten er det reelle tallet at over 1500 elever og lærlinger hvert år. Det beror på at mange skoler sender ut flere elever/lærlinger enn de har fått stipend til. Det er uansett en kraftig oversøkning til dette tiltaket, så det er ikke etterspørselen som setter noen begrensninger, men budsjettet.

Figuren for høyere utdanning viser en jevn økning. I 2017 reiste 2684 studenter på utveksling gjennom Erasmus+. I 2019 ble det tildelt 3436 studie- og praksismobiliteter i Europa. Hvis disse blir gjennomført, vil måltallet på 3000 studenter årlig, bli nådd. Når det gjelder ansattmobilitet i høyere utdanning, har KD fastsatt et mål om at 1000 ansatte årlig i 2020. Totalt reiste 874 ansatte i UH-sektoren på undervisnings- eller opplæringsopphold i 2017, en økning fra 691 i 2014. I 2019 ble det tildelt 1224 til utgående ansattmobilitet i Europa.⁶ Regner man inn den utgående Erasmus+-mobilitet til land utenfor Europa, kan man årlig legge til cirka 30 studenter og 80 ansatte til tallene.

Figur 1: Måltall og resultat - Mobilitet i grunnpplæringen

⁶ Dikus rapportserie 4/2019 Erasmus+ i norsk høyere utdanning s. 19-20.

Figur 2: Måltall og resultat - Mobilitet i høyere utdanning (KA103)

Brexit kan imidlertid få negative følger for måloppnåelsen i alle sektorer for de gjenværende årene i programperioden. I 2017 var Storbritannia det landet som tok imot flest norske studenter, lærlinger, elever og ansatte. Språk, etablerte samarbeid på tvers av institusjonene og høy kvalitet på utdanningen er blant årsakene til at Storbritannia er en attraktiv samarbeidspartner for Norge. Det tar tid å bygge nye partnerskap og å bygge ned språkbarrierer. KD og Diku oppfordrer derfor norske utdanningsinstitusjoner til å styrke samarbeid med andre europeiske land.

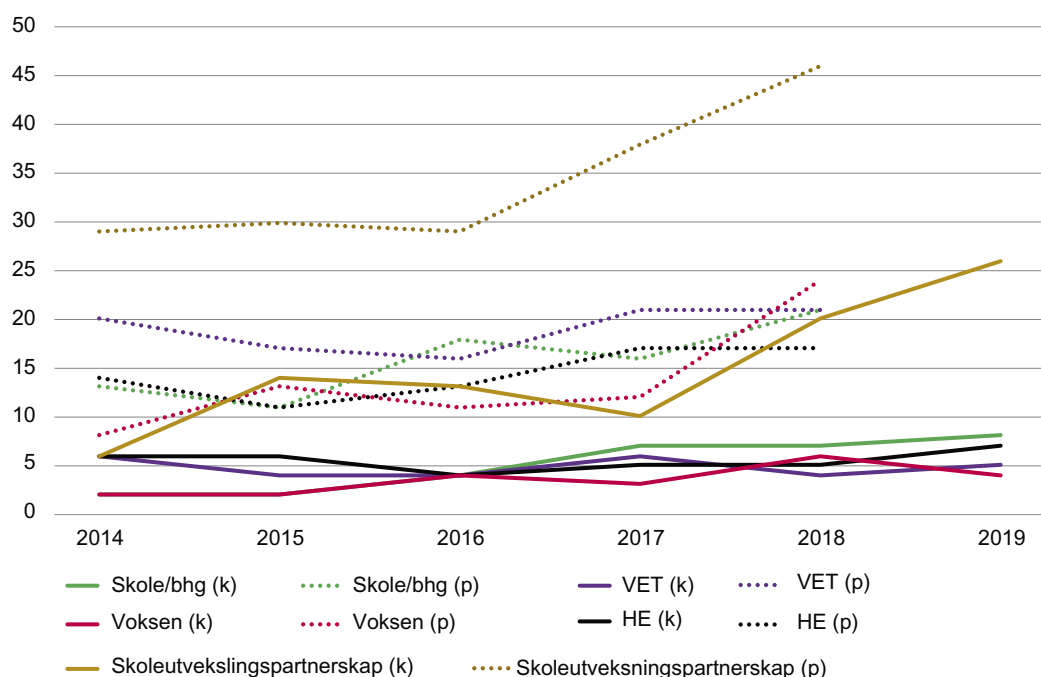
Samarbeidsprosjekter for innovasjon, relevans og økt kvalitet

Deltagelse i samarbeidsprosjekt skal bidra til innovasjon, relevans og kvalitet i utdanning både innenfor grunnopplæringen og høyere utdanning. Dette gjelder både strategiske partnerskap og sentraliserte tiltak. Programmet har finansiert mer enn 700 prosjekt siden 2014.

Strategiske partnerskap

Budsjettene for strategiske partnerskap har holdt seg relativt stabile så langt i inneværende programperiode. Dette kommer til uttrykk i kun en svak økning i deltagelse (figur 3). I 2018 gjennomførte EU en endring i en type partnerskap som retter seg mot barnehager og skoler, med mål om å senke terskelen for deltagelse. Endringen har bidratt til at flere norske barnehager og skoler blir involvert i programmet. Ønsket om et bredere nedslagsfelt vil bli vektlagt i enda større grad i det nye programmet.

Strategiske partnerskap er samarbeidsprosjekter som finnes i alle utdanningssektorer og er den vanligste prosjektsamarbeidstypen i Erasmus+. Så langt har i overkant av 650 strategiske partnerskap hatt norsk deltagelse, enten som koordinator eller som partner i prosjekt. Sammen med om lag 3600 partnere i og utenfor Europa har prosjektene mottatt nærmere 115 millioner euro til kvalitetsutvikling. Nærmere 1100 konkrete produkter er publisert og tatt i bruk i undervisning, eksempelvis kurs, læringsopplegg eller nytt pensum. Prosjektene har utviklet over 100 eksempler på ny digital læringsteknologi og publisert ett tyvetall policyanbefalinger og like mange vitenskapelige artikler.

Figur 3: Norsk deltakelse i strategiske partnerskap - koordinator og partner

Prosjektene tematisert er tett knyttet til europeisk så vel som norsk utdanningspolitikk, i tråd med prioriteringene i strategien. Eksempelvis omhandler 150 prosjekter inkludering og integrering, mens 57 prosjekter jobbet med å utveksle og utvikle metoder for å forhindre frafall. Dette er i tråd med KDs strategi for Erasmus+ som sier at deltagelse skal bidra til målet om mindre enn 10 prosent frafall i videregående opplæring på europeisk nivå. Nesten 14 prosent av prosjektene har jobbet med IKT i undervisningen, og like mange har hatt språklæring høyt på agendaen. I tråd med KDs prioriteringer er også entreprenørskap et vanlig satsingsområde. 84 prosjekter har jobbet med å inkorporere dette i undervisningen på forskjellige måter.

Integrering gjennom fagspesifikk språkopplæring

Folkeuniversitetet Øst koordinerte et strategisk partnerskap hvis utgangspunkt var at innvandrere trenger arbeid, språk og integrering, samtidig som helse- og omsorgssektoren trenger personale. For å dekke begge behovene har prosjektet utviklet kurs som kombinerer fagspesifikk språkopplæring med praksis. Totalt 179 personer deltok i pilotkurset, hvorav over 70 personer fikk jobb etterpå. Prosjektet har siden blitt nominert til europeisk voksenopplæringspris.

Sentralt utlyste samarbeidsprosjekter

KDs strategi fremsetter også et mål om å øke norsk deltagelse i prosjekter som forvaltes fra Europakommisjonen og dets underliggende organ EACEA. Dette er store og konkurranseut-satte prosjekt med høy prestisje som stiller store krav til både ledelsesnivået og fagmiljøene hos deltakende institusjoner. Noen tiltak er særlig vektlagt. Kunnskapsallianser er samarbeid mellom UH-sektoren og bedrifter for innovasjon i høyere utdanning, mens sektorallianser er samarbeid

mellom utdanning og arbeidsliv innen fag- og yrkesopplæring. Kapasitetsbyggingsprosjekter skal styrke utdanningssektoren i partnerland.

Samlet sett har det vært økt norsk deltagelse i sentraliserte tiltak i programperioden, men med variasjon mellom de ulike prosjektypene. For eksempel har man sett en positiv trend de siste årene fra å ha ingen norsk deltagelse i de første utlysningene av Kunnskapsallianser, til 2019 hvor norske søkere koordinerer 2 av 33 innvilgede prosjekter. Disse prosjektene koordineres av henholdsvis Universitetet i Stavanger og bedriften Edtech Foundry. NTNU koordinerer den første norskeledede alliansen, innvilget i 2018.

Erasmus Mundus fellesgrader støtter universiteter og høyskoler som i samarbeid utvikler felles masterprogram, og tilbyr disse til studenter fra hele verden. Det har vært en del utfordringer med tiltaket siden det startet opp i 2004, særlig av administrativ og finansiell art.⁷ Faglige ansatte har imidlertid gitt svært positive tilbakemeldinger på utbyttet av felles program og felles grader, og det samme har studentene gjort. Dette er grader av høy kvalitet, og som tiltrekker svært sterke studenter. Norske institusjoner har gjennom prosjektperioden fått innvilget 19 Erasmus Mundus felles mastergrader, enten som partnere eller koordinatore.

Det er relativt stor interesse blant norske institusjoner for den nye ordningen Europeiske universitet. Fem norske søkere deltok som partner i den første utlysningen, hvorav 2 ble innvilget av totalt 17. Universitetet i Stavanger og Universitetet i Bergen er de to norske deltagerne i pilotutlysningen. Dette gir en suksessrate på 40 prosent, mens kun rundt 30 prosent av det totale tilfanget av søknader i utlysningen ble innvilget.

Erasmus+ lyser også ut midler til prosjekter som skal bidra til politikkutvikling innenfor ulike deler av utdanningssystemet. Det stilles ofte krav om deltagelse fra myndighetsnivået. Prosjektene kan ha ulik tematikk, men har til felles at det ofte er utlysninger med et smalere nedslagsfelt enn andre prosjektyper. I samarbeid med KD arbeider Diku aktivt for å støtte og øke norsk deltagelse også i denne prosjektypen. KD har støttet flere prosjektsøknader og har vært myndighetspartner for flere. NOKUT, Kompetanse Norge og Unit har vært involvert i prosjekter for politikkutvikling, det samme gjelder noen få norske utdanningsinstitusjoner og bedrifter.

Godkjenning av flyktningers kvalifikasjoner

Utgangspunktet for NOKUT sitt prosjekt var et behov for å utvikle alternative godkjenningsmetoder for flyktninger uten dokumenterte kvalifikasjoner. En verktøykasse for godkjenning av flyktningers kvalifikasjoner ble dermed utviklet. Verktøykassen inkluderte blant annet ulike modeller for god praksis, e-læringsmoduler og landprofiler.

Støtte til å etablere sentraliserte prosjekter

Diku har arbeidet strategisk for å øke deltagelsen også for Erasmus+ sentraliserte tiltak. For å stimulere norske aktører til å søke denne typen midler deler Diku ut prosjektetableringsstøtte (PES) som kan brukes til søknadsskriving, reiser og møter i forbindelse med utviklingen av

⁷ For nordiske institusjoner har spørsmålet om skolepenger vært en sentral utfordring da man som hovedregel ikke har anledning til å kreve skolepenger.

søknaden. Etableringen av PES-ordningen er et viktig signal til sektoren om viktigheten av norsk deltagelse også i denne typen tiltak, og bidrar samtidig til å promotere hele programmet. Diku erfarer at PES har bidratt til en økt interesse for sentraliserte tiltak og registrer at det er et stadig bredere tilfang av søkere.

Forskningsrådets ordning PES2020 ble evaluert i 2018. Evalueringen konkluderte at støtten har ført til økt rammeprogramaktivitet, enkelte nye søknader og små kvalitetsforbedringer når det gjelder søknadene.⁸ Dikus PES-støtte synes å ha hatt en positiv innvirkning på interessen for å utarbeide søknader til Erasmus+ sentraliserte tiltak. Spesielt for de mer konkurranseutsatte tiltakene virker PES-støtten å ha bidratt til bedre gjennomslag for norske søknader. Eksempelvis har samtlige norskoordinerte Kunnskapsallianser mottatt PES-midler fra Diku. Størrelsesordenen på støtteordningen er imidlertid beskjedent sammenliknet med Forskningsrådets PES2020-ordning, og den involverer et avgrenset antall deltakere.⁹ Flere av de som har fått innvilget EU-prosjekt melder at PES-støtten var avgjørende for å nå opp i konkurransen.^{10, 11, 12} PES-ordningen er innrettet på en slik måte at Diku kan veilede og lære opp søkere som ønsker denne typen bistand. Diku erfarer at denne type støtte er like viktig som det finansielle bidraget.

I 2018 arrangerte Diku og KD et pådriverseminar for relevante myndighetsorgan og potensielle

«Prosjektstøtten fra Diku var ekstremt viktig. Vi hadde ikke greid å skrive Erasmus+-søknaden uten. Skal du skrive en god søknad, må du treffe partnerne dine. Vi brukte mye av prosjektmidlene til å samle alle i London. Vi jobbet i tre fulle dager, og fulgte søknadsmalen».

Bente Monica Aakre, USN

«Jeg har skrevet en rekke søknader og vært i dialog med mange veiledere. Hjelpen fra Diku er den definitivt beste jeg har opplevd. Meget kompetent, rask og effektiv veiledning. De går den ekstra mila for deg.»

Geir Sand Nilsen, Edtech Foundry

«Hjelpen fra Diku var viktig for oss».

Lise Rye, NTNU

prosjekter for politikkutvikling. Diku erfarer at det er noe økt interesse, og det var fire norske partnere i siste tildeling av fremtidsrettede prosjekter. Potensialet for en økning av antall norske søknader som når opp i konkurransen om midler fra Europakommisjonen, er imidlertid fortsatt stort. Veiledning er et effektivt virkemiddel, men er et arbeid som krever mye ressurser og spesialisert kompetanse som ikke hver enkelt institusjon selv kan besitte.

⁸ [Technopolis: Improving Norway's performance in the EU framework programme](#)

⁹ Norske utdanningsinstitusjoner, bedrifter og organisasjoner har levert til sammen 100 søknader om prosjektetableringsstøtte til Diku i perioden 2014 til 2018, hvorav 51 søknader ble innvilget. Totalt for perioden er det nesten tildelt 4,4 millioner i prosjektetableringsstøtte

¹⁰ Bente Monica Aakre, instituttleder på Institutt for optometri, radiografi og lysdesign ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN). Prosjektleder for Kapasitetsbyggingsprosjektet OCULUS i intervju til SIUs nyhetsbrev.

¹¹ Geir Sand Nilsen, Vice President Edtech Foundry i intervju til Dikus nyhetsbrev.

¹² Lise Rye, Professor i europeisk samtidshistorie ved NTNU i intervju til SIUs nyhetsbrev.

Bidrag til kvalitetsutvikling i norsk utdanning

Erasmus+ er det største og viktigste virkemiddelet for utvikling av kvalitet i norsk utdanningssektor på tvers av utdanningsnivåene. Gjennom Erasmus+ er 4437 prosjekter med norsk deltagelse innvilget siden 2014. Den samlede tildelingen til disse prosjektene er 544.029.822 euro som fordeles mellom prosjektdeltakerne.¹³

Erasmus+ bidrar til kvalitetsutvikling gjennom

- bidrag til undervisning gjennom utvikling av læringsmateriale og utvikling og gjennomføring av undervisningsopplegg og metoder, veiledning eller studieprogram i **samarbeid** med internasjonale samarbeidspartnere
- **mobilitet** ved at individer reiser ut og får erfaringer/kompetanse fra utdanningsinstitusjoner eller arbeidsplasser i utlandet i form av andre kurs/fagkunnskap og internasjonal erfaring i tillegg til utvikling av språklige og generisk ferdigheter
- **utvikling av politikk, regelverk, systemer** som bidrar til kvalitetsutvikling og gir mulighet for at elever, studenter og ansatte kan studere og undervise på tvers av landegrensene.
- **kunnskapsdeling** gjennom deltagelse i internasjonale nettverk

Deltagelse i Erasmus+ bidrar til kvalitetsutvikling gjennom å støtte opp under norske utdanningspolitiske mål. Overordnede mål for høyere utdanning er ifølge Kvalitetsmeldingen for høyere utdanning (Meld. St.16 2016–2017), kunnskap for ny erkjennelse, samfunnsutvikling og konkurransekraft, samt kompetanse, utvikling og aktiv deltagelse i samfunnet. Meldingen skisserer kvalitetsutfordringer knyttet til blant annet digitalisering, kobling til arbeidslivet og forskning, studentaktiv læring, og etter- og videreutdanning. Det er en stor grad av overlapp mellom norske og europeiske mål, og programmet bidrar effektivt til å møte norske kunnskapspolitiske mål gjennom internasjonale samarbeid for å styrke utdanningstilbudet.

Sentrale mål for grunnskolen og videregående opplæring er å gi den enkelte og samfunnet nødvendige forutsetninger for fremtidig velferd, verdiskaping og en bærekraftig utvikling. I tillegg til faglig samarbeid på en lang rekke områder, er deltagelse i Erasmus+ også relevant for å nå målene i overordnet del av læreplanverket knyttet til opplæringens verdigrunnlag som

Styrket samarbeid mellom hjem og barnehage

Barnehagen Kidsa Øvstun AS koordinerte et prosjekt med utgangspunkt i at synet på barn, lek og læring varierer sterkt mellom ulike land i Europa, samt at samarbeid mellom barnehager og hjem er avgjørende for barns trivsel, læring og utvikling. Prosjektet har utviklet en skriftlig veileder og et opplæringsprogram for å hjelpe barnehagelærere til å forstå og snakke med foresatte i ulike familiesituasjoner og med variert kulturbakgrunn. Omtrent 200 barnehagelærere i de fem partnerlandene har fått opplæring så langt. I tillegg har Høgskulen på Vestlandet (HVL) brukt resultatene fra prosjektet i barnehage-lærerutdanningen.

¹³ Dette tallet inkluderer ungdom og idrett, siden utdanningssektoren også deltar i disse sektorene. Fjerner vi ungdom og idrett blir tallet 3141 prosjekter og summen 491.549.293 euro

identitet og kulturelt mangfold, og tverrfaglige temaer som demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling.

Dessuten er deltakelse i Erasmus+ et tilbud som er med på å sikre livslang læring for alle. Både gjennom at enkeltpersoner får hevet sin kompetanse gjennom mobilitetsopphold, og gjennom utvikling av kurs og tjenester for en voksen målgruppe, både innen voksnes læring og høyere utdanning.

«(...) Erasmus+ har utviklet en del virkemidler som ligger tett opp mot det som kjennetegner godt akademisk arbeid. Bygger opp under ordinært kvalitetsarbeid. Bygge gode internasjonale nettverk, se på kvaliteten på egen forskning og utdanning ved å sammenligne seg med andre partnere. De grunnleggende prinsippene i akademisk samarbeid vil ligge tett opp til disse virkemidlene.»

Prorektor for utdanning ved UiO

Det internasjonale samarbeidet innebærer å få tilgang til internasjonale nettverk og miljøer som kan bidra med kunnskap og kompetanse som fremmer kvalitetsutvikling i utdanning. Dette gjelder både faglig innhold, utdanningsfaglige forhold og utvikling av systemer og rammebetingelser for ansatte og de som skal få utdanning. Det internasjonale samarbeidet som omfatter utdanningsinstitusjoner, bedrifter og offentlige og private virksomheter, er også en sentral forutsetning for at ansatte, elever, studenter og lærlinger skal kunne ha mulighet til å ha et opphold i utlandet.¹⁴

Midtveisevalueringen av Erasmus+ i Norge¹⁵ viser positive effekter av Erasmus+ på både individnivå og institusjonsnivå. På individnivå rapporteres det om at deltagelse i mobilitetsprosjekter bidrar til økt tverrgående kompetanse og forbedrede språkferdigheter og kulturforståelse. På institusjonsnivå rapporteres det om forbedret kompetanse hos undervisere, og internasjonale prosjekter blir trukket frem som en unik mulighet til å utvikle nye metoder og arbeide med langsiktig kvalitetsforbedring.

Den europeiske studien av effekt (*impact*) av Erasmus+ innen høyere utdanning¹⁶ viser at samarbeid mellom universiteter støttet av Erasmus+ fører til økt kvalitet, relevans, nytenkning/innovasjon og tilgjengelighet i høyere utdanning i Europa. Prosjektkoordinator for den første norskkoordinerte kunnskapsalliansen som jobber med utdanning om digitalisering av småskalaproduksjon i prosjektet Lean 4.0, ved NTNU, bekrefter disse funnene.¹⁷

Denne studien har sett på betydning av partnerskap innen høyere utdanning i Erasmus+ og kunnskapsallianser på lokalt, nasjonalt og europeisk nivå knyttet til sentrale prioriteringer i utdanningspolitikk. Studien sier videre at 90 prosent av utdanningsinstitusjonene oppgir at deltagelse i strategiske partnerskap har forbedret relevansen på pensum, læring og undervisning. 40 prosent av prosjektene har utviklet verktøy og innovativ pedagogikk. Det sentraliserte tiltaket kunnskapsallianser har bidratt til studentaktiv læring, å styrke kunnskapstriangelet og at kandidatene har de riktige ferdighetene. Videre styrker alliansene bedriftenes innovasjonspotensial, og de har ført til organisatorisk, produkt-/tjensteinnovasjon, samt prosessinn-

¹⁴ Dikus rapportserie 03/2019 Hva påvirker bruken av Erasmus+ i høyere utdanning? Sitat fra en Prorektor ved UiO

¹⁵ Ideas2evidence [National report on the implementation and impact of Erasmus](#)

¹⁶ EU publications [Erasmus+ Higher Education Impact Study Final Report](#)

¹⁷ Erlend Alfnes, Førsteamanuensis ved NTNU, i intervju til Dikus nyhetsbrev.

vasjon. Samarbeidet i partnerskapene er avgjørende for å bidra til at utdanningsinstitusjonene utvikler innovativ undervisning og pensum, blir mer tverrfaglige, tilgjengelige og digitale.

En annen europeisk studie av Erasmus+ på høyere utdanning viser at deltagelse i strategiske partnerskap åpner for samarbeid med nye typer aktører som bedrifter og offentlige myndigheter.¹⁸ Det som oftest er utbytte av prosjektene, er introduksjon av internasjonale perspektiver i pensum, utvikling av og undervisning med partnere fra andre land, bruk av læring i flerdisiplinære grupper og undervisning ved hjelp av åpent tilgjengelige utdanningsressurser slik som MOOCs.

Mobilitet er rettet mot enkeltindivider, men ansattmobilitet har også betydning for institusjoner. En studie av ansattmobilitet for skoler med data fra Estland, Finland, Litauen, Polen og Tyskland, trekker frem at lærerne er fornøyd med utbyttet knyttet til profesjonell utvikling, og de blir mer åpne for innovasjon i undervisning.¹⁹ Deltagelse i slike prosjekter har også innvirkning på skolenivået ved at internasjonalisering som tema kommer mer på dagsorden. På skolenivå blir også betydningene av nye personlige kontakter for utvikling av nye internasjonale prosjekter og samarbeid, trukket frem.

Innen fag og yrkesopplæring er mobilitet for elever, lærlinger og ansatte et ettertraktet virkemiddel med stor søkning. En studie av et utvalg norske videregående skoler trekker frem at praksisopphold i utlandet for elevene har stor betydning for motivasjon og personlige utvikling, og for å gi dem internasjonal erfaring. Skolene får også et internasjonalt nettverk gjennom arbeidet. Internasjonalt samarbeid bidrar dessuten til et positivt omdømme for skolene og gir inspirasjon til lærerne.²⁰ En finsk studie av ansattmobilitet innen fag- og yrkesopplæring fremhever at internasjonale aktiviteter tydelig bidrar positivt på mange måter. Nettverk og kompetanse blir utviklet, og periodene utenlands gir nye impulser og inspirerer til å prøve nye praksiser både nasjonalt og internasjonalt.²¹

En stor, tverreuropeisk studie av studentmobilitet²² viser at studenter med internasjonal erfaring gjør det mye bedre på arbeidsmarkedet enn andre. Det er 50 prosent mindre risiko for at denne gruppen opplever langtidsarbeidsledighet, og fem år etter eksamen er arbeidsledigheten i

Fant unik fagkunnskap i Tyskland

Voss videregående skule så et behov for tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv. For å dekke dette behovet samarbeider en lokal byggentreprenør med en tysk bedrift innen massivtre for å kunne gi ettertraktede lærlingeplasser til elever ved skolen. Prosjektet har ført til at ny kompetanse har blitt pensum i skolen. I tillegg har det inkludert fremtidsrettede og bærekraftige løsninger som miljøvennlig materiale og produksjon.

¹⁸ EU Publications [Study on the impact of Erasmus+ higher education partnerships and knowledge alliances](#)

¹⁹ EU publications [Impact and sustainability of the Erasmus+ programme KA1 mobility projects for school education staff](#)

²⁰ [Dikus rapportserie 07/2019 Europeisk mobilitet i fag- og yrkesopplæringen](#)

²¹ Finnish National Agency for Education: [Impact and sustainability of the Erasmus+ programme Key action 1. Finnish National Report](#)

²² EU publications [The Erasmus+ impact study. Effect of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions](#)

denne gruppen 23 prosent lavere enn andre studenter uten en internasjonal erfaring. De hadde fått nye kontakter, nye erfaringer og kunnskap som de kunne bruke i sin jobb eller i studier. Nye impulser, ideer og forbedrede språkkunnskaper ble også trukket frem.

Et instrument for regional utvikling

Den norske rapporten til midtveisevalueringen av Erasmus+ fra 2017 viser at Erasmus+ har gitt et tydelig bidrag til hvordan skoler og skoleeiere jobber med temaet frafall, et tema som har høy prioritet både i Norge og i EU. Fag- og yrkesopplæring er også et prioritert område i Norge og i EU.²³ Flere norske fylker har de senere årene jobbet systematisk med å koordinere skolenes deltagelse i Erasmus+ på fag- og yrkesopplæringssiden, og dette bidrar i tillegg til kompetanseheving og utvikling, også til tettere tilknytning til arbeidslivet.

Erasmus+ har et tydelig fokus på tverrsektorielt samarbeid, og flere prosjekttypen vektlegger slike prosjekt. Det er flere eksempler på at fylkeskommuner eller skoler, i tett samarbeid med lokal industri, har laget prosjekter for å utvikle konkurranseevnen til nevnte industrier. Som følge av at fylkeskommunene har fått et utvidet mandat for regional kompetanseutvikling, er det stort potensial for å bruke Erasmus+-programmet enda mer systematisk for å støtte opp om dette arbeidet. For eksempel har Blått kompetansesenter i Trøndelag utviklet et system for validering av uformell kompetanse og opplæringsmoduler innenfor havbruksnæringen. Dette har ført til at 48 elever/læringer fra tre selskap har brukt modulene inn i fagbrevet, og alle 48 har bestått fagprøven. Samtlige firma vil gi de resterende arbeidere som ikke har fagbrev, mulighet til å bruke opplæringsmodulene.

ECIU der Universitetet i Stavanger deltar, har status som Europeisk universitet fra 2019. I alliansen er universitetenes rolle som drivere av regional innovasjon sentralt. Alliansen jobber blant annet med entreprenørskap og styrket kobling mellom utdanning og arbeids- og næringsliv for å bygge regionale økosystem for innovasjon.

Økt rekruttering gjennom tradisjonsmat

Hordaland fylkeskommune identifiserte utfordringer med å få rekruttert unge inn i restaurantfag, samtidig som det er lite kjennskap til lokale og regionale mattradisjoner blant de unge. De deltar derfor i et Erasmus+-prosjekt som har som mål å utvikle strategier for å øke rekruttering av elever og læringer inn i restaurant- og matfagene og inspirere til å ta i bruk lokale og regionale matressurser

Innovasjonskapasitet og konkurranseevne

Erasmus+ er i dag det eneste norske virkemiddelet med spissede tiltak rettet mot koblingen mellom utdanning og arbeidsliv. I enkelte av ordningene er det et krav om at virksomheter deltar på lik linje som utdanningsinstitusjoner. Innovasjon og entreprenørskap har blitt særlig fremhevet i Erasmus+ fra 2014 som et svar på EUs strategi for vekst og sysselsetning, Europa 2020. Strategiske partnerskap, mobilitet for praksis for elever og studenter, og, ikke minst, kunnskapsallianser og sektorallianser, er alle tiltak som oppfordrer til, eller krever samarbeid

²³ Ideas2evidence [National report on the implementation and impact of Erasmus](#)

med næringsliv og andre aktører utenfor utdanningssektoren. Selv om det er vanskelig å måle konkrete resultater, har flere norsk-koordinerte prosjekter fått tilslag i søknadsrundene. Edtech foundry er en norsk bedrift som koordinerer en Erasmus+ Kunnskapsallianse, hvor bedrifter og utdanningsinstitusjoner fra seks europeiske land skal bruke kunstig intelligens og chat-teknologi for å minske studenters ensomhet og dermed bidra til mindre frafall i høyere utdanning. Det er også mindre prosjekter innenfor alle utdanningssektorer som håndterer tematikk som entreprenørskap og arbeidslivsrelevans.

Kapasitetsbygging og samarbeid utenfor Europa

Flere av tiltakene i Erasmus+, særlig de som retter seg mot høyere utdanning, har samarbeid med land utenfor Europa som mål. Kapasitetsbygging og til dels global mobilitet, er tiltak som er dekket av EUs budsjett for utviklingssamarbeid og skal først og fremst bidra til å bygge kapasitet i partnerland, mens Erasmus Mundus og andre deler av global mobilitet²⁴ skal fremme europeisk eksellens og utdanningskvalitet og trekke til seg de beste samarbeidspartnerne i verden.

Nasjonale norske ordninger for globalt utdanningssamarbeid er fundert i Panoramastrategien²⁵ for forskning- og utdanningssamarbeid, eller i utenriks- og utviklingspolitiske prioriterte områder for Norge. Sistnevnte omfatter ordninger som administreres av Diku, men noen av ordningene forvaltes av Norad. Det er potensiale for sterkere synergier mellom den internasjonale dimensjonen i Erasmus+ for samarbeid med land utenfor Europa og de norske ordningene, siden de i stor grad omfatter de samme landene.

Flere og bedre optikere

Det er 32 millioner blinde mennesker i verden. Blant disse har seks av ti grå stær og trenger kun en enkel operasjon for å få synet tilbake. Som følge av prosjektet, har Universitetet i Sørøst-Norge, sammen med partnere i bl.a. India, utviklet studieplaner i synsvitenskap hos partnerne utenfor Europa harmonisert med europeiske standarder.

Bidrag til europeisk integrasjon

Den europeiske midtveisevalueringen av Erasmus+ fremhever programmet som et av de mest positive resultatene av europeisk integrasjon²⁶. Den samme evalueringen nevner at programmet også bidrar til opplevelsen av å være «en europeer». Hvorvidt norske aktører har en spesifikk følelse av å være europeiske innbyggere, har ikke Diku data på, men det er sikkert at EUs utdanningsprogram gjør samarbeid og mobilitet på tvers av landegrensene i Europa lettere, og at mange barrierer er ryddet av veien. EUs borgere rangerer Erasmus+ programmet som det tredje viktigste EU har oppnådd etter fred i Europa og det indre markedet. Dette kommer frem i flere Eurobarometer-undersøkelser.

²⁴ Global mobilitet er finansiert av ulike budsjettposter for utenriksarbeid og bistand i EU-budsjettet, og samarbeid med ulike land har ulike mål.

²⁵ [Regjeringens Panorama-strategi](#)

²⁶ [Europakommisjonen Erasmus+ nyheter](#)

Programmet i høyere utdanning har, om ikke direkte, vært bakgrunnen for europeisk integrasjon. Erasmus-mobilitet i høyere utdanning synliggjorde behovet for gjensidig godkjenning av studiepoeng, og ECTS-systemet ble utviklet som en følge av dette, gjennom den mellomstatlige Bologna-prosessen.²⁷ Gjennom Bolognaprosessen har utdanningsministre fra hele Europa jobbet for et felleseuropeisk område for høyere utdanning, og Erasmus har på mange måter vært en katalysator for dette arbeidet. Erasmus Mundus fellesgrader er et annet godt eksempel, hvor nasjonale myndigheter har endret praksis og lovverk for å kunne tillate felles mastergrader mellom høyere utdanningsinstitusjoner fra ulike land.

Tilgang til internasjonale nettverk

Erasmus+ bidrar på ulike måter til utvikling- og videreutvikling av internasjonale nettverk. Deltagelse i internasjonale nettverk er en forutsetning for å kunne få ta del i den internasjonale kunnskapsutviklingen. Dette har betydning for både forskning og utdanning, utvikling av systemer og struktur for utdanning, og for tilrettelegging av mobilitet på alle nivå.

Erasmus+ er et viktig virkemiddel for å forsterke koblingen mellom forskning og utdanning. Erasmus+ kan brukes til å utvikle forskningssamarbeid til også å omfatte utdanningssamarbeid, på samme måte kan utdanningssamarbeid videreutvikles til å omfatte forskningssamarbeid.

Deltagelse i Europeiske universitet er et eksempel på hvordan europeiske midler bidrar til internasjonale nettverk og samarbeid. Det har vært stor norsk interesse for tiltaket, noe som betyr at institusjonene ser på denne typen nettverk og samarbeid som verdifullt. Slike internasjonale nettverk blir stadig viktigere for universiteter for å holde seg oppdatert i den faglige utviklingen, samarbeide internasjonalt og kunne sende og motta studenter og faglige ansatte.

De fleste samarbeidsprosjektene som foregår innenfor Erasmus+, tar utgangspunkt i tidligere etablerte nettverk og relasjoner. Disse nettverkene blir i mange sammenhenger supplert med nye samarbeidspartnere. Utvikling av prosjekter bidrar til også til utvikling av nye nettverk og nye samarbeidsarenaer. I noen tilfeller finansierer Erasmus+ opprettelsen og deltagelse i mer formaliserte faglige nettverk. Universitetet i Oslo har eksempelvis gjennom flere år deltatt aktivt i et nettverk knyttet til europeisk integrasjon som er finansiert av Erasmus+. Videre er opprettelsen av faglige nettverk for kunnskapsdeling også en sentral aktivitet i mange av prosjektene. Slike nettverk bidrar til spredning av god praksis utover partnerskapene og bærekraft i prosjektene. Et eksempel er et nettverk innenfor digital undervisning i skolene som er opprettet gjennom prosjektet ITElab der Universitet i Agder deltar. Dette er et stort europeisk

Simulering i undervisningen

Utdanning av helsearbeidere, særlig sykepleiere, innebærer mye praktisk trening. Det er en stor utfordring å tilby nok tilgang til treningsfasiliteter, samt at kostnaden forbundet med øvingslaboratorier eller simulatorer ofte er høy. Prosjektet har derfor som mål å utvikle en innovativ læringsmetodikk der 360-video og interaktivitet kombineres for å lage engasjerende simuleringstrening på en billig og enkel måte.

²⁷ Bolognaprosessen startet i 1999 og består i dag av utdanningsmyndigheter fra 48 land, deriblant Norge: [European Higher Education Area](#)

nettverk bestående av myndigheter, lærerutdanningsinstitusjoner, skoler og teknologibedrifter som leverer de tekniske løsningene til skolen.

Deltagelse i Erasmus+ bidrar til at internasjonale nettverk får ressurser til å gjennomføre aktiviteter de ellers ikke ville hatt muligheter til. Prosjektet til Universitetet i Stavanger, hvor de har utviklet en app for sykepleierutdanningen, har bidradd til utvikling av nettverk i første fase og til nye kontakter i fase 2, hvor nye produkter skal utvikles. I tillegg har Universitetet i Stavanger på bakgrunn av denne erfaringen nådd opp i europeisk konkurranse og blitt tildelt et større innovasjonsrettet utdanningsprosjekt der også industrien er med på å utvikle digitale undervisningsmetoder.

Overgang til nytt program – Erasmus 2021–2027

Det nye Erasmusprogrammet ligger an til å bli vesentlig større enn forgjengerne. Kommisjonen har foreslått dobbelt budsjett.²⁸ Dette betyr at flere vil kunne dra nytte av programmet. Økt deltagelse i programmet vil kreve økt innsats for støtte til, og mobilisering av, ulike aktører. Et økt budsjett vil også føre til økt kontingent for deltagelse for Norges del. Forslaget må imidlertid godkjennes av Rådet for den europeiske union, så det er fortsatt usikkert hvor stor økningen blir.

Norske innspill til det nye programmet

De overordnede kunnskapspolitiske målene for det nye Erasmusprogrammet er i stor grad overlappende med norske utdanningspolitiske mål. Under kommisjonens arbeid med utvikling av det nye programmet, har norske myndigheter sendt innspill²⁹ og bidratt gjennom dialog og deltagelse i ulike ekspertgrupper. Dette for at programmet skal være et godt verktøy for norske institusjoner og gjenspeile norsk politikk. Innspillene har lagt vekt på å bevare strukturen i programmet og at kvalitet skal være et førende prinsipp. Videre har det blitt lagt vekt på forenkling, fleksibilitet, innsyn og åpenhet, og å videreføre ambisjonene for desentraliserte utlysninger. Arbeidet Diku har gjort sammen med KD, Utdanningsråden og Kunnskapskontoret i Brussel, Forskningsrådet og UHR for å fremme synergier mellom EUs programmer for forskning, innovasjon og utdanning, har fått stor oppmerksomhet fra Europakommisjonen og medlemsland.

Et enklere og mer inkluderende program

Selv om likestillingsprinsippet og et ønske om inkludering står sterkt i Erasmus+, er det bred enighet at det er vanskelig å nå ut til mulige deltakere fra grupper med færre muligheter. I denne sammenhengen brukes en bred definisjon av denne gruppen. Gruppen inkluderer personer med lærevansker, fysiske funksjonsnedsettelse, helseproblemer, økonomiske, sosiale og geografiske utfordringer eller som opplever kulturelle forskjeller. Lav deltagelse fra denne gruppen gjør det vanskelig å nå europeiske utdanningsmål som redusert frafall og økt andel av befolkningen som tar høyere utdanning. Programmet skal bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål om å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og livslang læring for alle. For å gjøre programmet mer inkluderende, har Europakommisjonen foreslått en rekke tiltak som skal gjøre programdeltagelse enklere.

Forenkling av språk og administrative krav

En av de største barrierene for deltagelse i Erasmus+, er at programmet kan oppleves som vanskelig tilgjengelig. Søkere må forholde seg til et språk som noen ganger kan virke fremmedgjørende, et til tider meget teknisk regelverk og lite brukervennlige søknads- og prosjektstyringsverktøy. I utkastet til Europakommisjonens inkluderingsstrategi står det eksplisitt at man i det nye programmet må redusere den administrative byrden for deltakerne ved for eksempel enklere og tydeligere søknader, rapporter og kontrakter. Intensjonen er at det administrative regelverket skal stå i forhold til omfanget av prosjektene. Europakommisjonen har også begynt utviklingen av nye og mer brukervennlige IT-verktøy som skal samle flere forskjellige verktøy i samme portal.

²⁸ Europaparlamentet ønsker trippelt budsjett og ny Europakommisjon har signalisert at de nå støtter dette.

²⁹ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norsk-innspill-til-nytt-europeisk-program-for-utdanning-og-opplaring/id2589414/>

Handlingsrom i en nasjonal kontekst

I det nye programforslaget får nasjonalkontorene økt fleksibilitet til å forvalte Erasmusmidlene basert på den nasjonale konteksten. Nasjonalkontorene vil blant annet få mulighet til å sette nasjonale prioriteringer slik som å gi ekstra poeng til nykommere, institusjoner som jobber aktivt med inkludering eller som kommer fra spesifikke geografiske områder. Øremerkede midler til tilrettelegging for at alle skal få mulighet å delta på like vilkår, diskuteres også.

Erasmusmedlemskap gjør det lettere for (gjentatt) deltagelse

En stor nyhet blir muligheten til å søke om Erasmusmedlemskap (Akkreditering/Charter) for mobilitet. Dette har tidligere vært mulig innen fag- og yrkesopplæringen og høyere utdanning, men ordningen utvides til samtlige sektorer og åpnes opp for flere. Dette betyr at en institusjon kan søke om å bli «Erasmusmedlem» én gang. Dersom institusjonen godkjennes, kan den hvert år sende inn et ønske om antall mobiliteter uten å sende inn ny søknad for hver gang man ønsker å delta. Dette i kombinasjon med et forenklet søknadsskjema, vil lette arbeidsbyrden for deltakere og være med på å bygge ned terskler for programdeltagelse.

Ny type partnerskap

For å nå ut til nye og mindre organisasjoner, vil man introdusere en ny type samarbeidsprosjekt; *Small Scale Partnerships*. Fokus i denne prosjekttypen ligger på utveksling av god praksis og nettverksdannelse. Tiltaket retter seg mot samtlige sektorer med unntak av høyere utdanning. Prosjekttypen er utviklet for å nå ut til institusjoner som ellers ikke ville deltatt i programmet på grunn av programmets kompleksitet. *Small Scale Partnerships* har lavere støttebeløp, mulighet for kortere prosjektperiode og med færre partnere. Det blir også mulig å støtte lokale aktiviteter for å gi et tilbud til grupper som kanskje ikke har mulighet å reise. I tillegg vil det bli mulig for elever i voksenopplæringen å delta i aktiviteter i utlandet. Dette er individer som ofte ellers ikke ville hatt mulighet til å få erfaring fra en internasjonal utdanningsaktivitet.

Forventede effekter

Et større og mer forenklet program som skal inkludere flere typer aktører, bør føre til økt norsk deltagelse. Dette vil igjen føre til utvikling av mer og bedre internasjonalt utdanningssamarbeid, mer kvalitet og relevans i utdanning og mer samhandling på tvers av sektorer og samarbeid mellom utdanning og arbeids- og samfunnsliv. Forventede effekter i sektoren må imidlertid ses i forhold til omfang av deltagelsen i programmet.

Økt mobilitet

Europakommisjonen ønsker tre ganger så høy mobilitet i neste programperiode av Erasmus+. Dette skal oppnås både med økte bevilgninger og gjennom andre former for mobilitet enn i dag, slik som *blended mobility* og kortere mobilitetsopphold. En hovedutfordring vil være å rekruttere nye grupper til å delta i mobilitetsaktiviteter.

Høyere utdanning

KD vil lansere en ny stortingsmelding om studentmobilitet i 2020. Denne vil ventelig stake ut retningen for hvordan den norske UH-sektoren kan oppnå statsrådets ambisiøse mål om 50 prosent deltagelse i studentmobilitet. Her har Norge og EU sammenfallende interesser: å øke mobilitetstallene. Erasmus+ er i dag et av våre viktigste virkemidler for utveksling i høyere utdanning. Programmet finansierer en nærmere 40 prosent utvekslingsstudenter fra Norge, og to tredjedeler av utvekslingsstudenter til Norge³⁰. Neste programperiode i Erasmus+ vil gi universitets- og høyskolesektoren enda flere stipendmuligheter.

³⁰ Statistikk.diku.no

Både i Norge og i EU er man oppmerksom på inkludering av grupper som faller utenfor studentmobilitet. *Erasmus+ higher education Impact study 2019* avdekker de viktigste årsakene til at studenter ikke deltar i Erasmus+. ³¹ På topp ligger «family reasons» som viktigste årsak, men andre faktorer spiller også inn, som økonomi og usikkerhet om godkjenning og innpass i norsk arbeidsliv etter endt utenlandsopphold.

Grunnopplæring – mer mobilitet og mulighet for charter

Stortingsmelding nr.14 (2008–2009) om internasjonalisering stadfester at internasjonalisering skal omfatte hele utdanningsløpet, bidra til kvalitet og relevans i utdanning, og være tilgjengelig for alle. Erasmus+ er det klart største virkemiddelet i Norge for internasjonalisering av grunnopplæring. Ved overgangen til nytt program vil enda flere muligheter åpne seg, også for denne sektoren. Elever i studiespesialiserende studieretning vil få mulighet til å benytte seg av Erasmus+ mobilitetsordninger, noe de ikke har kunnet tidligere. Dette vil bidra til målet i stortingsmeldingen om at internasjonalisering skal være tilgjengelig for alle. Som tidligere nevnt vil det også innføres en form for medlemskap som forenkler søknadsprosesser, men som vil kreve ressurser i oppstartsfasen, både for søkere og for Diku.

Digitalisering

Digitalisering omfatter både utvikling av utdanningstilbud for økt digital kompetanse, bruk av digitale hjelpemidler i utdanningen og digitalisering av systemer rundt utdanning og utveksling.

Digitalisering av lærings- og undervisningsprosesser en av hovedprioriteringene i Erasmus+. Sammenhenger mellom digitalisering og utdanningskvalitet får stadig større oppmerksomhet i Erasmus+ prosjektsamarbeid, og her handler digitalisering om overgang til digitale læringsformer, metodikk og verktøy, fleksible studie- og undervisningsformer og styrking av utdanningsinstitusjonenes i samarbeid med internasjonale partnere.

Gjennom Erasmus+ utvikler norske fagmiljø for eksempel apper med digitale kompendier for bruk i undervisning, nye digitale emner og kurs innenfor alt fra språk til utvidet virkelighet (*augmented reality*). I tillegg til lærings- og undervisningsformer bidrar ulike prosjekter til å løfte digital kompetanse blant elever, lærlinger, studenter og ansatte både i og utenfor utdanningssektoren.

Videre har Europakommisjonen som mål at sentrale dokumenter og administrative prosesser for utveksling innenfor høyere utdanning skal gå fra papir til digitalt format innen 2025, en satsning som går under samlebegrepet «The European Student Card Initiative». Målet er å tilrettelegge for økt deltagelse i programmet gjennom å forenkle og effektivisere administrasjonen av mobilitet. Dette sammenfaller med nasjonale mål og behov.

Økte nettverksmuligheter

Det er forventet at pilotordningene i Erasmus+ 2019/2020, Europeiske universiteter og Sentre for eksellense i fag- og yrkesopplæringen, vil bli rullet fullt ut i 2021–2027. Begge ordningene ser ut til å bli sentrale i det fremtidige europeiske utdanningssamarbeidet og drivere for politikkutviklingen på feltet.

Europeiske universitet er et nytt tiltak i Erasmus+ og er den største og mest prestisjefulle satsingen på utdanning noensinne. Hensikten er å utvikle fremragende høyere utdanning i Europa, felles europeisk identitet og styrke universitetenes rolle i samfunnet. Det er kun landene som tar del i Erasmus+-programmet, som kan delta som fullverdige partnere i tiltaket. Tiltaket har blitt møtt med stor interesse i både norsk og europeisk utdanningssektor.

³¹ EU-publications *Erasmus+ higher education impact study 2019*

Allerede i første utlysning ble både Universitetet i Stavanger og Universitetet i Bergen del av Europeiske universitet i høy internasjonal konkurranse. Flere andre norske institusjoner har også søkt, eller planlegger å søke. Rektor ved Universitetet i Bergen omtalte tilslaget som et av høydepunktene for universitetet de siste årene og ser på tildelingen som en mulighet for tettere samarbeid med andre europeiske universiteter og utvikle nettverket av høy faglig kvalitet som kan bidra sterkt til verdiskapning.³²

«Det er fantastisk at vi har fått tilslag på søknaden om å bli et Europa-universitet. Sammen med 12 andre europeiske universiteter skal vi jobbe med en helt ny studie-modell. Her vil studenter, ansatte og partnere i arbeidslivet jobbe med de store samfunnsutfordringene gjennom konkrete prosjekter.»

Daværende rektor, Marit Boyesen

Sentre for eksellense i fag- og yrkesopplæringen skal være pådrivere for kvalitetsutvikling i yrkesfag, og samtidig støtte strukturelle endringer. De skal utvikle og tilby felles internasjonale yrkesfaglige utdanninger av høy kvalitet og bidra til å møte fremtidige behov i arbeidslivet.

Kobling til arbeidsliv

Dagens Erasmus+-program styrker samarbeid mellom arbeidsliv og utdanning. Organisasjoner fra arbeidslivet kan delta og koordinere prosjekter på lik linje som utdanningssektoren, og det finnes spissede virkemidler for å oppnå arbeidsrelevans i utdanningen. Denne koblingen videreføres i nytt program og er også en politisk prioritering for Norge. Dette kommer til uttrykk i ulike politiske dokumenter som NOU nr.2 (2019): Fremtidige kompetansebehov³³, Fagskolemeldingen³⁴ og Kvalitetsmeldingen for høyere utdanning.³⁵ En stortingsmelding om kobling mellom høyere utdanning og arbeidslivsrelevans er på trappene i 2021. Diku kommenterte i sitt innspill til denne meldingen at Erasmus+ kan benyttes mer strategisk for å fremme arbeidsrelevans, samtidig som det også er mulig å bygge på de erfaringene som allerede er gjort gjennom Erasmus+.³⁶ Virkemiddelet HEinnovate er et verktøy for høyere utdanningsinstitusjonenes strategiske arbeid med arbeidsrelevans som finansieres gjennom Erasmus+ programmet. Innenfor Erasmus+ er det virkemidler som legger til rette for at virksomheter kan håndtere sine umiddelbare behov. Erfaringer viser at dette bidrar til tettere og mer bærekraftig tverrsektorielt samarbeid.

Det europeiske utdanningsområdet og Erasmus+

EU har vedtatt et Europeisk utdanningsområde innen 2025 (European Education Area), med blant annet gjensidig godkjenning av utdanning på alle utdanningsnivå. Hovedmålene for det europeiske utdanningsområdet er:

- Mobilitet skal bli det normale
- Gjensidig godkjenning av kvalifikasjoner i videregående og høyere utdanning
- Kunnskap om to fremmedspråk (utenom eget morsmål) skal bli standard

³² Kilde, daværende rektor Marit Boyesen, Universitet i Stavangers nettsider: [UiS nyheter](#)

³³ NOU 2019:2 Fremtidige kompetansebehov

³⁴ Meld.St.9 (2016–2017) Fagfolk for fremtiden - Fagskoleutdanning

³⁵ Meld.St.16 (2016–2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning

³⁶ Dikus høringsinnspill

- Lik tilgang til utdanning
- Alle skal ha en sterk oppfatning av sin egen identitet som europeer, og av europeisk kulturarv og diversitet.

Det europeiske utdanningsområdet er et politisk mål hvor Erasmus+ blir et viktig instrument, og et styrket Erasmus-program trekkes frem som et av hovedtiltakene. Målet om et europeisk utdanningsområde har implikasjoner også for det indre markedet og EØS-området, da det blant annet har nært tilknytning til gjensidig godkjenning av kvalifikasjoner og fri bevegelse av arbeidstakere.

Europass i Erasmus+ skal dokumentere internasjonal erfaring, og Europass bidrar til å anerkjenne mange typer erfaring og kompetanse som mobilitet gir. En felles-europeisk CV vil styrke intensjonen i EØS avtalen.

Europeiske universitet kan nevnes som et av de mest fremtredende resultatene så langt. Det europeiske studentkortet er et annet, et digitaliseringsprosjekt som skal bidra til mer og forenklet mobilitet i høyere utdanning. Jean Monnet for skole er lansert i forslaget om nytt Erasmus-program, noe som skal bidra til økt kunnskap om EU og en styrket europeisk identitet. Dette er i tråd med NOU 2012:2 Utenfor og innenfor. Norges avtaler med EU (Europautredningen) Meld. St 5 (2012–2013) EØS-avtalen og Norges øvrige avtaler med EU som understreker behovet for økt kunnskap om europeisk integrasjon i Norge.

Ved tilslutning til Erasmus er Norge omfattet av flere tiltak som springer ut av og som er knyttet til det europeiske utdanningsområdet, slik som «European student card» og Europeiske universitet. Der Norge og EU har sammenfallende mål, som økt mobilitet og gjøre mobiltetsopphold til det normale, vil det europeiske utdanningsområdet kunne gi økt fokus og fremdrift til et politikkområde som også er viktig for Norge.

Hvordan sikre fortsatt god deltagelse i nytt program?

Norge bør ha høye ambisjoner for deltagelse i Erasmus+ også i den nye programperioden. Det nye Erasmusprogrammet vil gi norske aktører større mulighet til å ta del i ulike typer prosjekter, både knyttet til mobilitet og til samarbeid. Samtidig ligger det an til en betydelig økning i programmets budsjett.

For å få best mulig utnyttelse av midlene som er tilgjengelig i programmet og sikre gode resultater for Norge, er det viktig at det legges godt til rette for deltagelse fra alle relevante målgrupper. Dette vil være en viktig oppgave for Diku, men også andre aktører spiller sentrale roller i dette henseendet.

I denne delen av rapporten vil Diku vurdere og komme med anbefalinger knyttet til tiltak og virkemidler som kan bidra til fortsatt god deltagelse i det nye Erasmusprogrammet. En rekke av anbefalingene handler i stor grad om å tenke nytt rundt innsatsen som allerede rettes inn mot programmet i dag, og som derfor i all hovedsak skal kunne gjennomføres innenfor gjeldende budsjettrammer. Samtidig vil Diku også komme med anbefalinger knyttet til eksisterende eller nye tiltak som fordrer en styrket innsats, og som derfor vil kunne ha budsjettmessige konsekvenser.

Bred nasjonal forankring

Erasmus+ har en bred målgruppe og et bredt virkeområde. Dette innebærer at mål, tiltak og effekter også favner utover utdanningsfeltet og følgelig KDs ansvarsområde. Erasmus+ gir eksempelvis aktører mulighet til å styrke internasjonalt samarbeid, utviklingssamarbeid, integrering og lokal og regional utvikling. Dette er eksempler på tematikk som kan relateres til ulike politikkområder og følgelig flere departementers ansvarsområder, herunder Utenriksdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet. Det er viktig å arbeide for en felles forståelse av programmets relevans og potensiale innenfor ulike samfunnsområder. Det er også viktig at fagdepartementer bidrar til at relevante målgrupper innen eget fagfelt ser potensialet for deltagelse i programmet. På denne måten kan man bidra til god og bred deltagelse i programmet, og til at programmet aktivt brukes for å nå regjeringens mål, både på utdanningsfeltet og for andre relevante fagområder.

Diku anbefaler at et nytt Erasmusprogram gis bred forankring på tvers av programmets virkeområde, både på departementsnivå og hos relevante underliggende virksomheter.

Aktive skoleeiere

Kommuner og fylkeskommuner har ansvar for utdanningspolitikken som føres lokalt og regionalt. Samtidig er de sentrale aktører for lokal og regional utvikling generelt, hvor utdannings- og kompetansepolitikk er viktige områder. Erasmus+ kan være et svært viktig bidrag på disse feltene og det er potensiale for økt utnyttelse av ordningen.

Diku anbefaler at det vurderes hvordan man fra statlig hold kan bidra til at flere skoleeiere, særlig på kommunalt nivå, kan ta i bruk ulike EU-virkemidler. Dette gjelder både for utdanning og for andre ordninger knyttet til lokal og regional utvikling.

Synergier mellom Erasmus+ og andre virkemidler på utdanningsfeltet

En rekke programmer og ordninger har tangerende eller overlappende målsetninger med Erasmus+. Dette gjelder virkemidler som forvaltes av Diku og av andre virksomheter. Under følger en gjennomgang av relevante programmer og ordninger i dette henseendet, og en vurdering av tiltak for bedre utnyttelse av potensielle synergier.

Programmer og ordninger som forvaltes av Diku

Diku arbeider for at programmer og ordninger skal virke forsterkende og stimulerende på norsk deltagelse i Erasmus+. Ordningene Diku administrerer alene er innrettet slik at prosjektene ikke finansierer mobilitet som kan finansieres gjennom Erasmus+, og prosjektledere oppfordres til å komplementere med Erasmus+-midler der det er mulig. For eksempel når det gjelder Nordplus, som Diku forvalter på oppdrag av Nordisk Ministerråd, er det en forventning om at prosjektene benytter Erasmus+ mobilitet der det er mulig. På denne måten frigjøres midler til andre aktiviteter. På tilsvarende måte brukes Erasmus+-midler til mobilitet i Europa innenfor NOTED, et program som støtter internasjonalisering i studieprogram i lærerutdanningen. Norske og nordiske prosjektordninger er også en viktig rekrutteringsplattform for deltagelse i større Erasmus+-prosjekter. Det er eksempelvis en rekke Erasmus+-prosjekt som startet gjennom nordisk samarbeid. Erasmus+-prosjektet ConductIT utarbeider digitale dirigentstudier for hele Europa. Universitetet i Stavanger som koordinerer prosjektet, hadde tidligere hatt støtte til å utvikle digitale dirigentstudier fra daværende Norgesuniversitets ordninger.

Senter for fremragende utdanning (SFU) tildeles miljøer som allerede kan vise til fremragende kvalitet og innovativ praksis i utdanningen, og som har gode planer for videreutvikling og innovasjon. Disse miljøene har gode forutsetninger for å delta i partnerskapstiltakene under Erasmus+. Et annet eksempel fra Universitetet i Stavanger er at miljøet *Nettopp* deltar i en Kunnskapsallianse om 360 graders simulering i helseutdanningene. Det samme miljøet er med blant finalistene til SFU-utlysningen i 2019 og har tidligere erfaring både fra å søke Forskningsrådets midler og Strategiske partnerskap i Erasmus+.

Ordningen Gjør Det!, rettet mot Tyskland innenfor fag- og yrkesopplæring, kan til dels finansiere noen overlappende aktiviteter som Erasmus+. Diku vurderer at Gjør Det! ikke er en konkurrerende ordning til Erasmus+, siden det er svært stor etterspørsel innen denne sektoren.

Euroguidance i Erasmus+ støtter et rådgivernettsverk som også bidrar med kompetanse knyttet til internasjonalisering og mobilitet og har en rolle på dette feltet langt utover EU-samarbeidet. Nettsverket bidrar blant annet med å utvikle kunnskapsgrunnlag og veiledning for mobilitet i utdanningssektoren.

Når det gjelder utveksling til og fra samarbeidsland utenfor programlandene både for studenter, forskere og administrativt ansatte gjennom Erasmus+, er det god bruk av disse midlene. Erasmus+ Global mobilitet komplementerer de nasjonale tiltakene ved å dekke enkelte land og regioner som ikke dekkes av våre nasjonale tiltak, som for eksempel Vest-Balkan, Nord-Afrika og den utviklede delen av Latin-Amerika. Videre spiller Erasmus+ en viktig rolle for å videreføre samarbeid i tilfeller hvor det er opphold i finansieringen. Erasmus+ Global Mobilitet gjør altså nasjonale tiltak og utdanningssamarbeid med det globale sør og øst mer bærekraftig. Global mobilitet har særlig gitt gode synergier med Eurasia-programmet som finansieres av UD.³⁷

³⁷ Ved 2019-utlysningen søkte elleve Eurasia-prosjekt om støtte til student- og/eller ansattmobilitet. Av disse fikk syv prosjekter støtte gjennom fem Erasmus+-søknader

Erasmus+ støtter også prosjekter mellom europeiske og andre partnere for å styrke høyere utdanning utenfor Europa. En del av Dikus ordninger stimulerer prosjektbasert samarbeid med de samme landene. Ordninger som er finansiert av KD vektlegger imidlertid kvalitet i norsk utdanning, mens styrking av utdanning i andre land er målet for Erasmus+ prosjektene. Selv om ordningene gjelder de samme landene, er det derfor ikke sammenfall mellom målene og målgruppene. For eksempel vil de KD-finansierte ordningene vektlegge samarbeid med sterke fagmiljøer og institusjoner i prioriterte samarbeidsland, mens Erasmus+ bidrar til å løfte kapasitet ved institusjoner og fagmiljø der det er et særlig behov. Selv om programmet Nordpart har relevante målgrupper i programmet er målene og aktivitetene i denne ordningen ulik Erasmus+. Diku og sektoren vil søke å styrke synergier der det er mulig.

Eurasia- og Russlandsprogrammene som finansieres av Utenriksdepartementet, sammenfaller i større grad med målene for globale samarbeidsprosjekt i Erasmus+. Mål om fornyelse og internasjonalisering av høyere utdanning i samarbeidslandene, reformer, bærekraftig utvikling og menneskerettigheter er i tråd med EUs prioriteringer innenfor Kapasitetsbygging. For eksempel fikk et miljø ved NMBU støtte gjennom Eurasia-programmet og fikk senere midler til et større prosjekt gjennom Erasmus+ for å bidra til utdanning for renere drikkevann og mindre forurensning i Kina, Sri Lanka og Ukraina.³⁸ På denne måten kan nasjonale ordninger fungere som rekrutteringsplattformer og læringsarenaer for deltagelse i større EU-prosjekt.

Diku anbefaler at utdanningssektoren og Diku sammen søker å styrke synergier mellom Erasmus+ og tilstøtende programmer og ordninger, der det er mulig.

Programmer og ordninger som forvaltes av andre norske aktører

Det finnes en rekke virkemidler innen utdanningsfeltet som forvaltes av andre norske aktører enn Diku, der det finnes potensiale for samspill med Erasmus+. Dette inkluderer både nasjonale ordninger og ordninger for internasjonalt samarbeid.

Når det gjelder de nasjonale ordningene, er det flere av de finansierte prosjektene som kunne fått en tilleggsverdi gjennom europeisk samarbeid med andre fagmiljø. For eksempel er Kompetanse Norge ansvarlig for KompetansePluss som er en tilskuddsordning for opplæring i grunnleggende ferdigheter. Dette er også sentralt i Erasmus+. Et annet eksempel er STUD-ENT, en ordning der Forskningsrådet finansierer studententreprenører, samtidig som Erasmus+ har som mål å stimulere innovasjon og entreprenørskap.

Forskningsrådets ordning, FINNUT, finansierer forskning og innovasjon for hele utdanningssektoren, fra barnehage og skole til høyere utdanning og voksenopplæring. Dette sammenfaller med mål og tema i samarbeidsprosjekt i Erasmus+, og deltagelse på tvers av nasjonale og europeiske ordninger ville kunne styrke effektene av prosjektene. Dette kunne også bidra til kunnskapsbasert politikktutvikling og politisk dialog som er egne utlysninger i Erasmus+.

Diku anbefaler at man vurderer hvordan relevante nasjonale programmer og ordninger som administreres av andre aktører enn Diku, kan innrettes for å sikre at utlysningene virker stimulerende og forsterkende på norsk deltagelse i Erasmus+.

Det er også eksempler på ordninger for internasjonalt samarbeid som er helt eller delvis overlappende med Erasmus+. Potensielt kan dette bidra til lavere søkning til Erasmus+. Dette gjelder for eksempel Forskningsrådets ulike stipendordninger for ph.d.-studenter og ansatte, inkludert Utenlandstipendordningen, SAMKUL-ordningen og Åsgårdsprogrammet, sistnevnte i samarbeid med Institut français de Norvège. Slike aktiviteter finansieres også gjennom

³⁸ Nyheter fra Diku: Renere drikkevann, mindre utslipp

Erasmus+, og ordningene kan på sikt være et hinder for full utnyttelse av midlene i det nye programmet. I tillegg innebærer overlappende ordninger en større administrativ byrde både forvaltningsmessig, og for sektoren.

Diku vurderer at det er et potensial for økt bruk av Erasmus+ gjennom å se på innretningen av ordninger som overlapper med programmet. For å hindre et underforbruk av Erasmus+-midlene bør det vurderes om det er mer hensiktsmessig at konkurrerende ordninger erstattes av stimuleringsordninger, eller innrettes som toppfinansiering til utvalgte samarbeidsland.

Hovedvekten av norske utdanningsprogram knyttet til utviklingssamarbeid med lav- og mellominntektsland er imidlertid ikke forvaltet av Diku. Norad er ansvarlig for flere slike utdanningsprogram, inkludert NORHED som i likhet med Erasmus+ skal styrke kapasiteten til høyere utdanningsinstitusjoner i lav- og mellominntektsland.

Diku anbefaler at Norad og Utenriksdepartementet, i samarbeid med Diku, ser nærmere på hvordan NORHED og andre tilsvarende ordninger kan innrettes på en måte som bidrar til at utlysningene virker stimulerende og forsterkende på norsk deltagelse i Erasmus+.

Øvrige virkemidler i Erasmus+

I tillegg til konkurransebaserte utlysninger finansierer Erasmus+ en rekke verktøy og virkemidler som for eksempel Europass, Euroguidance, Etwinning, EPALE, Eurydice og Europauniversitet i Firenze. Dette er aktiviteter som komplementerer programdriften, og det er stort potensial til å benytte disse mer strategisk. Det nye programforslaget stiller krav om at det i land der det er flere nasjonalkontor,³⁹ opprettes en struktur for å sikre synergier på tvers av programmet. I Norge er Bufdir og Diku nasjonalkontor for Erasmus+, samtidig som noen av virkemidler som finansieres av programmet forvaltes av andre aktører.

Diku anbefaler at alle Erasmus+ virkemidlene på utdanningsfeltet samles hos Diku, for på denne måten oppnå bedre synergier og best mulig utnyttelse av ordningene.

EØS-midlene

EØS-midlene (EEA/Norway grants) har utdanning og opplæring som et av sine prioriterte felt og kan støtte blant annet partnerskap mellom institusjoner på alle utdanningsnivå, og stipendordninger innen VET og høyere utdanning. Prioriteringene er til dels sammenfallende med de som er satt for Erasmus+, og mulighetene for synergier bør være tilstede. For eksempel fikk et prosjekt gjennom de greske fondene støtte til Erasmus+ etter endt prosjektperiode.⁴⁰

Hvert mottakerland er ansvarlig for å tilpasse program og utlysninger og lage egne prioriteringer innen et større rammeverk.

I inneværende programperiode har forskningsområdet i EØS-midlene et mål om å styrke deltakerlandenes deltagelse i Horisont 2020. Diku anbefaler en tilsvarende formulering om Erasmus+ på utdanningsområdet.

EUs forsknings-, innovasjons- og utdanningsprogram

Til tross for at individuelle forskere deltar i både forsknings-, innovasjon og utdanningsaktivitet, er det en utfordring at det er svake grenseflater politisk, organisatorisk og i finansieringsstruktur både på nasjonalt og på europeisk nivå. Tettere koblinger mellom programmene

³⁹ Nasjonalkontorene har delegert ansvar fra Europakommisjonen for å drifte deler eller hele programmet i sitt land.

⁴⁰ EØS-fond

ville bety større grad av brukerorientering. På grunnlag av dette har KD, Forskningsrådet og Diku etterspurt sterkere synergier mellom Erasmus og Horisont Europa-programmene i neste programperiode.

Allerede i dag er det potensial for synergier mellom programmene. Erasmus+ kan finansiere at studenter og ansatte drar på utveksling i tilknytning til Horisont 2020-prosjekt. Erasmus+-prosjekter kan være en plattform for å forberede søknader til Horisont 2020. For eksempel kan en Kunnskapsallianse bidra til å forberede deltagelse i fremtidige KIC⁴¹-utlysninger innenfor Horisont 2020, da det er parallelle og delvis overlappende mål ved de to ordningene. Videre kan resultatene fra Horisont 2020 omsettes i utdanningstilbudet gjennom oppfølging av et Erasmus+-prosjekt. NTNU har for eksempel utviklet en Jean Monnet-modul innenfor Europastudier. De deltar også i et større europeisk forsknings- og innovasjonsprosjekt knyttet til samme tema.

Synergierne er ikke utelukkende innenfor høyere utdanning. Det er eksempler på synergier mellom skoleprosjekter i Erasmus+ og Horisont 2020. Høgskulen på Vestlandet har deltatt sammen med andre partnere både innenfor skoleprosjekt i Erasmus+, i Horisont 2020 og i EØS-midlene knyttet til kreative tilnærminger til realfag i skolen.

Til tross for gode muligheter er det likevel sjelden at deltagere benytter synergierne. Forskningsrådet og Diku har derfor samarbeidet for å gjøre disse mulighetene mer kjent. En utfordring for full utnyttelse av synergierne er en skjevhet når det gjelder insentiv- og forsterkningsordningen.

Diku anbefaler at Erasmus+ og Horisont 2020/Horisont Europa blir likestilt når det gjelder nasjonale insentiv- og forsterkningsordninger, og at det utarbeides veiledere til norske søkere for å benytte synergierne.

Diku anbefaler at programmene benyttes for å sørge for: 1) forskningsbasert utdanning og at fremragende forskning reflekteres i utdanningstilbudet, 2) at studenter får ta del i forsknings- og innovasjonsaktiviteter, og 3) at utdanning på alle nivå har en forskningsbasert tilnærming til pedagogikk.

Overallokering av tildelte midler

Gjennom inneværende programperiode har norsk aktivitet i Erasmus+ økt kontinuerlig. Diku tildeler gjennomgående hundre prosent av midlene til tiltak som administreres desentralt. Diku erfarer imidlertid at det har vært et underforbruk i programmet fordi prosjektene ikke klarer å benytte alle midlene de får tildelt. Samtidig er det kvalifiserte søkere som ikke får tildelt midler gjennom søknadsrunden. I land som Danmark, Finland og Sverige, tildeler nasjonalkontorene mer enn hundre prosent av midlene gjennom overallokering. Nasjonalkontorene har en garanti fra myndighetene som gjør at de kan ta denne type risiko, og de anslår omfanget av overbooking basert på tidligere erfaring. På denne måten sikrer man bedre utnyttelse av midlene i programmet og økt retur av kontingenten.

Diku anbefaler at man i Norge innfører en ordning som gir mulighet til overallokering av midler i tildelingsrundene for desentraliserte prosjekter, etter modell fra andre nordiske land.

⁴¹ Knowledge and Innovation Communities

Styrket innsats i et nytt program

Diku vurderer kontinuerlig tiltak og virkemidler som kan styrke norsk deltagelse i EUs utdanningsprogram, både på kort og lengre sikt. Under følger en gjennomgang av tiltak som fordrer en styrket innsats, og som følgelig vil ha budsjettmessige konsekvenser.

I inneværende periode for EU forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020 har norsk deltagelse blitt styrket gjennom et bredt sett av virkemidler for å stimulere til og forsterke effekten av norsk deltagelse.

I tråd med Kvalitetsmeldingens ambisjon om at utdanningsaktivitet er likestilt med forskning, og på bakgrunn av erfaringer fra arbeidet med Horisont 2020, foreslår Diku tre typer tiltak for å stimulere deltagelse i Erasmus-programmet, herunder stimulerings tiltak for økt deltagelse, tiltak for mobilisering og god implementering av programmet, samt forsterkningsmidler for økt effekt av norsk deltagelse.⁴²

Stimuleringsmidler for økt deltagelse

Diku anslår at det er et særlig potensial for økt norsk deltagelse i noen tiltak, slik som europeisk mobilitet innenfor høyere utdanning, samt tiltak som administreres av Europakommisjonen der norske miljøer konkurrer internasjonalt om midler.

Gjennom programperioden for dagens Erasmus+ program (2014–2020) har det vært kontinuerlig økt norsk aktivitet. For neste programperiode (2021–2027) vil aktiviteten øke betydelig fra dagens nivå. For å stimulere til økt deltagelse i et nytt program mener Diku det er behov for å iverksette nye tiltak.

Diku anbefaler at det vurderes å opprette et nytt tiltak å for å skape strukturer for praksismobilitet i høyere utdanning. Gjennom en ordning som dagens Intern Abroad⁴³ som omfatter Europa, kan institusjonene stimuleres til å utvikle studiepoenggivende praksisemner for internasjonal praksis.

Diku anbefaler at det vurderes å gi økt støtte til praksisutveksling etter endt studie enten gjennom å åpne for utvidet lånekassestøtte eller gjennom toppfinansiering av disse studentene. Diku foreslår også at finansieringsmodellen for utvekslingsstudenter til institusjonene utvides til å omfatte praksis etter endt studium.

Diku anbefaler at det vurderes tilsvarende stimuleringsordninger på utdanningsfeltet som på forsknings- og innovasjonsfeltet for andre aktører enn UH-sektoren. Dette inkluderer for eksempel å utvide regionale EU-nettverk til å omfatte utdanning og å utvide STIM-EU-ordningen til å omfatte deltagelse i Erasmus+.

Diku anbefaler å videreføre og videreutvikle og styrke dagens ordning med prosjektetableringsstøtte for å mobilisere norske miljøer til økt deltagelse i sentrale tiltak i Erasmus+. Prosjektetableringsstøtten bidrar til at norske institusjoner og bedrifter når opp i europeisk konkurranse om prosjektmidler.

Diku anbefaler at resultatbasert finansiering av UH-sektoren utvides til å omfatte Strategiske partnerskap koordinert fra Norge. Belønningsordningen for Erasmus+-midler som er tildelt utenfor Norge har bidratt til økt interesse fra sektoren for midlene. Innretningen i dag der man kun får tilleggsfinansiering som partner i Strategiske partnerskap, er imidlertid lite gunstig.

⁴² Diku understreker at det er noe usikkerhet knyttet til de kostnadene da det endelige budsjettet og innretningen av nytt program ikke er ferdigstilt.

⁴³ Intern Abroad omfatter i dag prioriterte samarbeidsland utenfor EU/EØS.

Tiltak for mobilisering og god implementering av programmet

For å sikre best mulig effekt fra programmet er det nødvendig å styrke administrasjonen i Diku.

Forvaltning av et mye større program innebærer økt (doblet) volum i søknadsbehandling, veiledning, økonomiforvaltning, revisjon, kontroll og oppfølging av prosjekter. Programmet vil bli mer brukervennlig, noe som innebærer at Diku vil overta administrative byrder som tidligere falt på deltakerne. Dette vil føre til et behov for økte ressurser. Det vil også bli mer arbeid knyttet til informasjon, kommunikasjon og resultatformidling, samt utvikling av kunnskapsgrunnlaget og dokumentasjon av resultater fra deltagelse i ny programperiode.

Videre vil implementeringen av nye virkemidler som mobilitet for studiespesialiserende retning i videregående opplæring og en «charter»-ordning for grunnopplæringen kreve økte ressurser. Det samme gjelder økt veiledningskapasitet og opplæring i tilknytning til de sentraliserte tiltakene, med mål om å hente hjem større andel av de norske investeringene i programmet

Diku anbefaler at bevilgningene til administrasjonen av Erasmusprogrammet økes fra 2021.

Forsterkningsmidler for økt effekt av norsk deltagelse

Egne midler kan forsterke effekten av deltagelse i programmet i Norge.

Dette kan gjøres gjennom egen utlysning etter modell fra Forskningsrådets forsterkningsmidler til Horisont 2020. Dette gir mulighet til å tilknytte nye deltagere til programmet og å sikre at programmet får bred effekt på kvalitet i norsk utdanning.

Det kan også gjøres gjennom en særskilt støtteordning knyttet til tiltaket Europeiske universitet. Andre europeiske land har innført støtteordninger for innvilgede søknader og søknader som er støtteverdige, men ikke blir innvilget. For eksempel gir DAAD i Tyskland opptil 750 000 euro til innvilgede prosjekt, og opptil 450 000 euro til søknader over terskelen som ikke ble innvilget. En slik ordning ville bidra til at institusjonene når ambisjonene i prosjektene, samt erfaringsdeling i norsk sektor.

Diku anbefaler at det vurderes å innføre forsterkningsmidler knyttet til deltagelse i Erasmus+, etter modellene som foreslås over.

Konsekvens av ikke-deltagelse

Effekten av deltagelse i Erasmus+ er betydelig både i omfang og kvalitet. Deltagelse i Erasmus+ innebærer tilgang til europeiske samarbeidspartnere for tilrettelegging av mobilitet og for utvikling av samarbeidsprosjekter. Årlig er det over 5000 utreisende og 7600 innreisende studenter, elever, læringer og ansatte. Norske organisasjoner har gjennom programperioden deltatt i 3482 internasjonale prosjekt som bidrar til kvalitetsutvikling i norsk utdanning i form av blant annet nye undervisningstilbud, utvikling av faglig innhold, økt samarbeid med arbeidslivet og tverrsektorielt samarbeid.

Kostnaden ved norsk deltagelse er betydelig. Det kan argumenteres for at ikke-deltagelse innebærer at midlene kan brukes på andre måter, for eksempel gjennom direkte tildeling til institusjonene i Norge eller nasjonale utlysninger rettet mot kvalitet og mobilitet i norsk utdanning. Fordelene ved en slik tilnærming vil være at norske myndigheter og institusjoner kan prioritere behov og satsinger. En ulempe ved direkte tildeling til institusjonene er at kunnskap og erfaringer ikke nødvendigvis vil deles mellom institusjonene. Spredning og deling av prosjekterresultater er en forutsetning i Erasmus+ og noe som bidrar til at programmet har stor samfunnseffekt. Videre vil nasjonale midler være mindre attraktive for internasjonalt samarbeid og erfaringsdeling.

Dersom Norge ikke er tilsluttet Erasmus+ fra 2021, faller det viktigste verktøyet for internasjonalt utdanningssamarbeid bort. På bakgrunn av erfaringer i fra Sveits, som ble ekskludert fra Erasmus+-programmet, forventer Diku at norske utdanningsmiljø vil bli tilnærmet isolert fra sine nærmeste samarbeidspartnere dersom Norge ikke tilslutter seg programmet. Videre vil Norge ikke ta del i kunnskapspolitisk erfaringsdeling og utvikling i Europa da programmet er en viktig inngangsport til dette arbeidet.⁴⁴

Konsekvens for mobilitet

Alternativet til mobilitet gjennom Erasmus+ ville være å bruke nasjonale finansieringskilder. Det vil gjelde både utreisende og innreisende elever, studenter og ansatte. Dette fungerer for eksempel for det bilaterale programmet Gjør Det!, som finansierer praksisopphold ved skole eller bedrift i Tyskland. Programmet fungerer godt på grunn av blant annet et begrenset omfang, men modellen kan ikke nødvendigvis overføres til andre utdanningssektorer og andre land, da det er en spesielt lang tradisjon for samarbeid på innenfor fag- og yrkesopplæring.

Innen barnehage, skole og voksnes læring finnes det i dag, med noen små unntak som Trollstipend, ingen alternativer til Erasmus+ når det gjelder finansiering av kompetansehevede aktiviteter i utlandet.

Sveits, som ble ekskludert fra Erasmus+ i 2014, har gjennom egne midler for inn- og utreisende studenter opprettholdt studentutveksling, men kun innen høyere utdanning. Innreisende studenter må også finansieres med sveitsiske midler. Et slikt system krever en stor grad av gjensidig interesse og godvilje fra utdanningsinstitusjonene som samarbeider. Det er også kostbart å finansiere innreisende. Det er vanskelig å få til avtaler om tilgang til studieplasser uten Erasmus+. Mens det innenfor Erasmus+ er egne administrasjonsmidler til institusjonene, finansierer den sveitsiske ordningen kun stipend til studentene. De sveitsiske universitetene er høyt rangerte internasjonalt og følgelig svært attraktive partnere i samarbeid. Dette kan være

⁴⁴ Til tross for at Sveits har svært gode utdanningsinstitusjoner og språklige felleskap med EU er Sveits er nesten fraværende i prosjektsamarbeid i Erasmus+ og EUs kunnskapspolitiske samarbeid.

en medvirkende faktor til at mange europeiske institusjoner videreførte utvekslingsavtalene med Sveits etter 2014.

Etter 2021 vil mobilitet i høyere utdanning i Erasmus+ bli papirløst, og det er utviklet en digital tjeneste for all samhandling mellom institusjonene og studenter. Denne tjenesten er knyttet til EUs utdanningsprogram, og det vil derfor bli mindre attraktivt å samarbeide utenfor rammen av programmet. Utenfor rammene av Erasmus+ er det heller ingen garanti for at norske studenter får fritak for skolepenger.

Konsekvens for samarbeidsprosjekt

Mulighetene for å delta i samarbeidsprosjekter forsvinner i all hovedsak dersom Norge ikke deltar i ny programperiode. I enkelte tiltak er det mulig å ha med partnere fra land som ikke er med i Erasmus+, under forutsetning at partneren bringer en merverdi som ingen partnere i EU kan tilføre. Siden 2014 har det blitt innvilget over 600 strategiske partnerskap med norsk deltagelse. Til sammenligning deltar Sveitsiske organisasjoner i 57 prosjekt. Erasmus+ er det eneste programmet der det er internasjonal konkurranse mellom institusjoner og organisasjoner om utdanningskvalitet. Det er dermed en målestokk for hvordan sektoren presterer sammenlignet med andre land. Viktigst er likevel at de brede mulighetene for samarbeid om utvikling av utdanningene med andre internasjonale partnere går tapt.

Gjennom Europeiske universitet og andre tiltak som for eksempel Sentre for fremragende fag- og yrkesutdanning, styrker EU sin utdanningspolitiske rolle, og Erasmus-programmet blir i økende grad et virkemiddel for å støtte opp under europeisk utdanningspolitikk, inkludert utvikling av det europeiske utdanningsområdet. Hvordan dette på sikt vil påvirke utdanningssektoren i Europa, kan man foreløpig ikke forutsi, men å ikke ta del i denne utviklingen, innebærer en risiko for at norsk utdanningssektor blir isolert og mulig ikke klarer å utvikle seg i samme takt som resten av Europa.

Konklusjon

Erasmus+ har hatt brede samfunnseffekter i Norge, og målene for Erasmus+ sammenfaller i stor grad med norske utdanningspolitiske mål. Programmet er et virkemiddel for politisk samarbeid og dialog på tvers av landegrensene. Det styrker kvaliteten i norsk utdanning på alle nivå og bidrar til regional utvikling i Norge. I møte med den samfunnsøkonomiske utviklingen bidrar programmet til styrket norsk konkurranseevne og innovasjonskapasitet.

Norge har deltatt i EUs utdanningsprogram i over 25 år, og deltagelsen er det viktigste fundamentet for internasjonalt utdanningssamarbeid for norsk sektor. Det gir utdanningssektoren tilgang til kompetanse, erfaring og kunnskap som ellers ikke ville vært tilgjengelig. Uten disse virkemidlene vil norske utdanningsinstitusjoner, inkludert ansatte, studenter, elever og lærlinger bli satt utenfor sentrale arenaer og nettverk som bidrar til kunnskapsutveksling, politikkutvikling og modernisering av norsk utdanning. Gjennom deltagelse i programmet etablerer og opprettholder norsk sektor nettverk med kunnskapsmiljø i Europa.

Siden 2014 har nesten 4500 prosjekter med norsk deltagelse blitt innvilget gjennom Erasmus+. Norske partnere deltar i europeiske prosjekter som totalt utgjør mer enn 5 milliarder kroner. Erasmus+ berører ikke bare institusjoner og organisasjoner, men også enkeltmennesker. Da programmet feiret sine første 30 år i 2017, hadde 9 millioner elever, lærlinger, studenter, ungdomsarbeidere og lærere fått stipend fra Erasmus+ eller et av forgjengerprogrammene. 83.000 av disse var norske. I neste periode skal enda flere ta del i programmet, og det legges vekt på å inkludere nye grupper.

Fortsatt norsk deltagelse i europeisk utdanningssamarbeid forutsetter at vi deltar i den neste programperioden av Erasmus+. Kunnskapsdeling og felles systemer innenfor utdanning er viktig for å kunne ta del i et felles europeisk arbeidsmarked. Mer integrerte samarbeid og utviklingen av et felles europeisk utdanningsområde er sentralt i det kommende programmet.

Et vesentlig større program gir mulighet for bredere norsk deltagelse. Diku ser potensiale for å gjennomføre ulike typer tiltak som kan bidra til dette. Diku vil i samarbeid med relevante aktører, arbeide for å styrke synergier til andre tilskuddsordninger. Videre foreslår Diku ulike ordninger for økt aktivitet i programmet. Forslagene bygger på Dikus erfaring fra tidligere utdanningsprogrammer, deltagelsen i Erasmus+ og effekten av tilsvarende ordninger for økt norsk deltagelse i Horisont 2020.

Norge har bidratt aktivt i utformingen av EUs nye utdanningsprogram. Forslaget fra Europakommisjonen er i tråd med norske interesser og utdanningspolitiske mål. Fortsatt norsk deltagelse har bred støtte og forankring i utdanningssektoren. Programmet vil gi sektoren svært gode muligheter for å løfte kvaliteten i norsk utdanning og opplæring, samtidig som det blir flere muligheter for enkeltindivider i programmet. EUs nye utdanningsprogram gir Norge en plattform for å videreutvikle norsk og europeisk utdanningspolitikk, i samarbeid med andre land i Europa. Gjennom å bruke mulighetene programmet gir, vil Norge stå bedre rustet til å møte fremtiden på en god måte.

Litteraturliste

- Diku (2019) Europeisk mobilitet i fag- og yrkesopplæringen - erfaringer og utbytte. Dikus rapportserie 07/2019
<https://diku.no/rapporter/dikus-rapportserie-07-2019-europeisk-mobilitet-i-fag-og-yrkesopplaeringen-erfaringer-og-utbytte>
- Diku (2019) Erasmus+ i norsk høyere utdanning 2019 Dikus rapportserie 04/2019
<https://diku.no/rapporter/dikus-rapportserie-04-2019-erasmus-i-norsk-hoeyere-utdanning-2019>
- Diku (2019) Hva påvirker bruken av Erasmus+ i høyere utdanning? Dikus rapportserie 03/2019
<https://diku.no/rapporter/dikus-rapportserie-03-2019-hva-paavirker-bruken-av-erasmus-i-hoeyere-utdanning>
- EU publications: The Erasmus impact study, regional analysis A comparative analysis of the effects of Erasmus on the personality, skills and career of students of European regions and selected countries
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c6a997d-b2dc-e6-9e3c-0aa75ed7a/language-en/format-PDF/source-search>
- EU publications (2019) Erasmus+ Higher Education Impact Study Final Report
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/94d97f5c-7ae2-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en>
- EU publications (2017) The Erasmus impact study. Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/13031399-9fd4-11e5-8781-01aa75ed71a1>
- EU publications: Impact and Sustainability of the Erasmus+ Programme Key Action 1 Mobility Projects for school Education Staff
<http://erasmus-plus.lt/uploads/files/impact-sustainability-of-the-erasmus-programme-ka1-mobility-projects-for-school-education-staff.pdf>
- EU Publications (2019) Study on the impact of Erasmus+ higher education partnerships and knowledge alliances at local, national and European levels on key higher education policy priorities. Final report
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9369267b-7ae2-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en>
- EU publications (2014) The Erasmus impact study - Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/13031399-9fd4-11e5-8781-01aa75ed71a1>
- EU publications (2014): The Erasmus impact study. Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions - Executive Summary
http://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/study/2014/erasmus-impact-summary_en.pdf

- Finnish National Agency for Education: Impact and sustainability of the Erasmus+ programme Key Actions 1 Mobility projects for school Education Staff. Finnish National Report
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/national_report_finland_final.pdf
- Finnish National Agency for Education (2018): Facts and figures 1B/2018: Quality and competitiveness. International activities of vocational education and training staff and the effects of these activities on their vocational institution
<https://www.oph.fi/en/statistics-and-publications/publications/faktaa-facts-and-figures-1b2018-quality-and>
- Finnish National Agency for Education (2019) Fakta Express 3B/2019: Varför skulle jag delta i utbildning utomlands?
<https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/fakta-express-3b2019-varfor-skulle-jag-delta-i>
- Ideas2evidence (2017) National report on the implementation and impact of Erasmus+ in Norway
Inger C. Nordhagen og Malin Dahle
http://ec.europa.eu/programmes/erasmusplus/sites/erasmusplus2/files/el_national_report/NO_National%20Report.pdf
- Meld.St.9 (2016–2017) Fagfolk for fremtiden – Fagskoleutdanning
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20162017/id2522412/>
- Meld. St. 16 (2016-2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>
- NOU 2019: 2 Fremtidige kompetansebehov II — Utfordringer for kompetansepolitikken
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-2/id2627309/sec1>
- NOU 2019: 12 Lærekraftig utvikling — Livslang læring for omstilling og konkurranseevne
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-12/id2653116/>
- Panorama- Strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør- Afrika (2016–2020)
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/panorama/id2457714/>
- St.meld. nr. 14 (2008-2009) Internasjonalisering av utdanning
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-14-2008-2009/id545749/>
- Technopolis (2018): Improving Norway's Performance in the EU Framework Programme
<https://www.technopolis-group.com/report/improving-norways-performance-in-the-eu-framework-programme/>

Annex I – Programstruktur Erasmus+ 2014–2020

TILTAK/ MÅLGRUPPE	MOBILITET – KA1	SAMARBEID – KA2	POLITIKKUTVIKLING – KA3	JEAN MONNET	IDRETT
Gjelder alle sektorer	Utveksling av studenter, ansatte, lærlinger og elever, ungdomsarbeidere og frivillige*	Strategiske partnerskap*	Sosial inkludering Fremtidsrettede prosjekt Politisk eksperimentering Samarbeid med sivil samfunn		
Spesifikt for høyere utdanning	Erasmus Mundus fellesgrader Global mobilitet*	Kunnskapsallianser Kapasitetsbygging Sektorallianser Europeiske universitet		Ulike former for samarbeid og mobilitet	
Spesifikt for fag- og yrkesopplæring		Sektorallianser			
Spesifikt for skole og barnehage		Partnerskap for skoleutveksling*			
Spesifikt for ungdom		Ungdomsinitiativ*	Ungdomspolitiske møter*		
Spesifikt for Idrettsorganisasjoner					Internasjonale samarbeidsprosjekt Ikke-kommersielle europeiske idrettsarrangement

* = Desentraliserte tiltak

Programmet finansierer også ulike andre utdanningsrelaterte aktiviteter som Etwinning, Euroguidance nettverket, Europass, Eurydice, ECVET og verktøy for innovasjon i utdanningen inkludert HEInnovate. I tillegg gis det bidrag til College of Bruges, Europauniversitetet i Firenze og noen andre europeiske institusjoner. ⁴⁵

⁴⁵ Erasmus+ Annual Work Programme

Annex II – Prosjekteksampler

Institusjon: Frosta kommune
Prosjektnavn: Sammenhengen Barnehage – SFO-Skole
Tiltak: Ansattmobilitet i skole- og barnehage (KA101)
Prosjektmidler: 22.500 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2014-1-NO01-KA101-000167>

Frosta kommune ønsket å kunne tilby alle barn i kommunen en enhetlig og god overgang mellom barnehage og skole/SFO. Man ønsker å se en sammenheng gjennom hele oppvekst/utdanningsløpet og utfordre pedagogiske tankemønstre slik at det kan videreutvikles et godt pedagogisk tilbud i barnehage, SFO og skole. 12 ansatte reiste til Italia for å videreutvikle metoder som senere ble implementert i alle kommunens barnehager. Man har senere videreutviklet prosjektet og inkludert helsetjenesten.

Institusjon: Setesdal videregående skole
Prosjektnavn: Utveksling mellom 4 yrkesskoler
Tiltak: Elev-, lærling og ansattmobilitet i fag- og yrkesopplæringen (KA102)
Prosjektmidler: 43.730 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2017-1-NO01-KA102-033962>

Utgangspunktet for prosjektet var at man i Norge manglet lærlingeplasser for dem som velger tradisjonelle håndverksfag. Gjennom å tilby et 3 måneder internasjonalt opphold til lærlinger innen gullsmedfaget, så fikk disse nødvendig arbeidserfaring. Prosjektet har også ført til at linjen har en svært lav strykprosent og har økt skolens kompetanse på ny faglig teknologi.

Institusjon: Voss vidaregåande skule
Prosjektnavn: Europeisk tilnærming til fag, språk, samfunn og kultur
Tiltak: Mobilitet i fag- og yrkesopplæringen (KA116)
Prosjektmidler: 131.411 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2017-1-NO01-KA116-034054>

Voss vidaregåande skule så et behov for tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv. For å dekke dette behovet samarbeider en lokal byggentreprenør med en tysk bedrift innen massivtre for å kunne gi ettertraktede lærlingeplasser til elever ved skolen. Prosjektet har ført til at ny kompetanse har blitt pensum i skolen. I tillegg har det inkludert fremtidsrettede og bærekraftige løsninger som miljøvennlig materiale og produksjon.

Institusjon: Hordaland Fylkesbibliotek
Prosjektnavn: Folkebibliotek i Hordaland som integrerings- og læringsarenaer
Tiltak: Ansattmobilitet i voksenopplæringen (KA104)
Prosjektmidler: 49.870 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2017-1-NO01-KA104-034073>

Prosjektets utgangspunkt var at bibliotekenes rolle er forandret og blitt en lærings- og diskusjonsarena. Nye virksomheter inkluderer for eksempel rådgiving, kurs og språkopplæring. Hordaland Fylkeskommune ønsket dermed å heve kompetansen hos ansatte ved forskjellige bibliotek i Hordaland. Dette har blitt gjennomført gjennom et ansattmobilitetsprosjekt som har resultert i IKT-opplæring for seniorer, samt at nye språktreningsmetoder testes ut og inspirasjon til bruk av frivillige har økt.

Institusjon: Universitetet i Stavanger
Prosjektnavn: Project for higher education student and staff mobility between programme countries and partner countries
Tiltak: Mobilitet innen høyere utdanning utenfor EU (KA107)
Prosjektmidler: 72.594 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2016-1-NO01-KA107-021959>

Prosjektet tok utgangspunkt i at dramalinjen ved lærerutdanningen i UiS spesialiserte seg i konfliktløsning via drama. Samtidig ønsket An'Najah University i Palestina å internasjonalisere sin utdanning. Sistnevnte ønsket også å gi studentene sine en mulighet til å studere i og bli kjent med en ny kultur og sosiopolitisk kontekst. Gjennom et mobilitetsprosjekt har totalt 16 palestinske studenter studert ved UiS i opptil ett semester. I tillegg har flere ansatte reist begge veier. Gjennom fire prosjektperioder er nå flere fagfelt inkludert, blant annet engelsk og pedagogikk. Prosjektet har også forbedret kompetanse ved UiS på prosjektadministrasjon og kapasitetsbygging.

Institusjon: Kidsa Øvsttun AS
Prosjektnavn: Developing teacher competences for the future
Tiltak: Strategiske partnerskap for barnehagelærere (KA201)
Prosjektmidler: 191.412 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-NO01-KA201-013283>

Utgangspunktet for prosjektet var at synet på barn, lek og læring varierer sterkt mellom ulike land i Europa, samt at samarbeid mellom barnehager og hjem er avgjørende for barns trivsel, læring og utvikling. I forbindelse med prosjektet har en skriftlig veileder og et opplæringsprogram blitt utviklet for å hjelpe barnehagelærere til å forstå og snakke med foresatte i ulike familiesituasjoner og med variert kulturbakgrunn. Omtrent 200 barnehagelærere i de fem partnerlandene har fått opplæring så langt. I tillegg har Høgskulen på Vestlandet (HVL) brukt resultatene fra prosjektet i sin barnehagelærerutdanning. Prosjektdeltagere har også blitt invitert til en barnehagekonferanse i regi av Europakommisjonen fordi prosjektet er et eksempel på «best practice» med stor spredningsverdi.

Institusjon: OsloMet
Prosjektnavn: Teacher well-being and diversity: Managing language and social diversity in classrooms
Tiltak: Strategiske partnerskap i skolen (KA201)
Prosjektmidler: 307.554 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2016-1-NO01-KA201-022081>

Gjennom tre undervisningsmoduler har prosjektet siktet mot å utvikle læreres kompetanse i å mestre språklig og sosialt mangfold i klasserommet. Dette ble satset på med utgangspunkt i at språk og sosialt mangfold er faktorer som ofte fører til ulike muligheter for elever i skolen, samt at «livsmestring» er kommet inn som et eget tverrfaglig tema i de nye timeplanene. Prosjektet har ført til deling av erfaringer og utvikling av nyskapende praksis sammen med partnerskoler.

Institusjon: Blått kompetansesenter
Prosjektnavn: Optimized training – Innovative methods and tools for acceptance of prior learning in qualifications and workplace training
Tiltak: Strategiske partnerskap i videregående og høyere yrkesfaglig utdanning (KA202)
Prosjektmidler: 376.408 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2016-1-NO01-KA202-022106>

Utgangspunktet for prosjektet var et dårlig eller ikke-eksisterende system for validering av uformell kompetanse innenfor havbruksnæringen. Prosjektet tok sikte på å utvikle et system for validering av uformell kompetanse og opplæringsmoduler innen næringen. Så langt har 48 elever/læringer fra tre selskaper brukt modulene inn i fagbrevet, hvorav alle har bestått fagprøven. Samtlige firma vil bruke opplæringsmodulene for resterende arbeidstakere uten fagbrev.

Institusjon: Hordaland Fylkeskommune
Prosjektnavn: Youths in action for a creative and sustainable gastronomy
Tiltak: Strategiske partnerskap i videregående og høyere yrkesfaglig utdanning (KA202)
Prosjektmidler: 224.789,99 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2017-1-NO01-KA202-034165>

Hordaland Fylkeskommune identifiserte utfordringer med å få rekruttert unge inn i restaurant- og matfag, i tillegg til at det var lite kjennskap til lokale og regionale mattradisjoner blant unge. Prosjektet innebar utvikling av strategier for å øke rekrutteringen av elever og læringer inn i restaurant- og matfag. Prosjektet har blant annet ført til at et stort antall læringer har vært på utveksling i UNESCO-byer. I tillegg har prosjektet siktet på å øke fokuset på lokale ressurser og tradisjoner.

Institusjon: Universitetet i Stavanger
Prosjektnavn: ConductIT
Tiltak: Strategiske partnerskap i høyere utdanning (KA203)
Prosjektmidler: 436.823 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2018-1-NO01-KA203-038857>

Universitetet i Stavanger ønsket at dirigentstudier skulle bli bedre og mer tilgjengelig gjennom digitalisering. Gjennom et partnerskap som utvikler nettkurs i samarbeid med arbeidslivet, sikter prosjektet mot å utvikle en MOOC («massive open online course») i dirigering, samt studier/kurs som kombinerer MOOC-undervisning med samlinger på campus («blandet læring»).

Institusjon: Universitetet i Sørøst-Norge
Prosjektnavn: Marginalisation and co-created education
Tiltak: Strategiske partnerskap i høyere utdanning (KA203)
Prosjektmidler: 283.985 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2017-1-NO01-KA203-034149>

Prosjektet tok utgangspunkt i et ønske om å forbedre kvaliteten av studentenes erfaring med å studere, utbedre sosial inkludering på universitetet og å gjøre studenter klare for arbeidslivet. Prosjektet inkluderer et nettbasert kurs for studenter og en metodikk som er til hjelp både på skole- og universitetsnivå. Målet er å bekjempe frafall og å styrke læring i BA- og MA-oppgavene gjennom en medforskningsrolle hvor studentene har større muligheter for deltakelse og akademisk progresjon.

Institusjon: Folkeuniversitetet Øst
Prosjektnavn: Vocational language for care and new opportunities for migrants
Tiltak: Strategiske partnerskap i voksenopplæringen (KA204)
Prosjektmidler: 251.273,45 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-NO01-KA204-013235>

Prosjektets utgangspunkt var et todelt behov hvor innvandrere trengte arbeid, språk og integrering, i tillegg til at helse- og omsorgssektoren trengte personale. For å dekke begge behovene har prosjektets strategiske partnerskap utviklet kurs som kombinerer fagspesifikk språkopplæring med praksis. Totalt 179 personer deltok i pilotkurset, hvorav over 70 personer fikk jobb etterpå. Prosjektet har siden blitt nominert til europeisk voksenopplæringspris.

Institusjon: Otta ungdomsskole
Prosjektnavn: Sustainable development in local communities
Tiltak: Skoleutvekslingspartnerskap (KA229)
Prosjektmidler: 77.400 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-NO01-KA219-013231>

Som en videreutvikling av et nasjonalt prosjekt fra «Den naturlige skolesekken» tok prosjektet utgangspunkt i lokale utfordringer i et globalt perspektiv. Spesielt fokus ble gitt ressursutnyttelse, bærekraft og naturvern. Strategiske partnerskap kombinerte workshops med elever og lærere i de ulike landene med virtuelt samarbeid. Prosjektet bidro til styrking av både engelskkunnskap og kompetanse i kritisk tenkning, kreativitet og problemløsning blant elevene. I tillegg fikk skoler og lokalsamfunn styrket sin lokale identitet og samtidig utvidet horisonten mot Europa.

Institusjon: Hemne videregående skole
Prosjektnavn: The Faces of Europe
Tiltak: Skoleutvekslingspartnerskap (KA229)
Prosjektmidler: 312.274,85 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2015-1-FR01-KA219-015018>

Prosjektet bygget på både kort- og langtidsmobilitet for elever, samt workshops for lærere. Prosjektet ble gjennomført med ideen om dagens unge som fremtidens europeiske medborgere og ledere i tankene. Kompetanse for et arbeidsmarked over landegrensene var også et viktig utgangspunkt for prosjektet. 327 elever og lærere på tvers av partnerlandene var direkte involvert i prosjektet. Som følge av prosjektet vurderer mange elever å ta deler av høyere utdanning i utlandet. I tillegg er skolens «Europaklasser» blitt mer attraktive.

Institusjon: Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet
Prosjektnavn: BlueEdu – Fostering growth in the blue economy by developing an action plan for innovative European aquaculture vet and harmonized qualifications
Tiltak: Sektorallianser (KA2)
Prosjektmidler: 499.949 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/575235-EPP-1-2016-1-NO-EPPKA2-SSA-N>

Prosjektet har som mål å svare på utfordringer knyttet til opplæring i akvakulturnæringen. Spesielt fokus er gitt næringens kompetansebehov i dag og i fremtiden. Prosjektet skal blant annet kartlegge «skills gap», dele «best practice» og promotere opplæring i næringen. I tillegg skal det produseres en handlingsplan for akvakultur i fremtiden. Digital læring og miljøaspektet vil også bli inkludert.

Institusjon: Universitetet i Stavanger
Prosjektnavn: A Interactive 360° video simulation
Tiltak: Kunnskapsallianse (KA2)
Prosjektmidler: 963.566 euro
URL: <https://www.uis.no/om-uis/nyheter-og-presserom/full-pott-for-eu-soknad-om-innovativ-laring-article134512-8108.html>

Ideen til prosjektet har sitt utspring i at Europa har et stort behov for helsearbeidere. Utdanning av helsearbeidere, særlig sykepleiere, innebærer mye praktisk trening. Det er en stor utfordring å tilby nok tilgang til treningsfasiliteter, samt at kostnaden forbundet med øvingslaboratorier eller simulatorer ofte er høy. Prosjektet har derfor som mål å utvikle en innovativ læringsmetodikk der 360-video og interaktivitet kombineres for å lage engasjerende simuleringstrening på en billig og enkel måte. Videre ønsker prosjektet å gi nye ideer til bedrifter som utvikler tjenester, produkter og teknologier inn mot undervisning.

Institusjon: Universitetet i Sørøst-Norge
Prosjektnavn: Optometry curriculum for lifelong learning through Erasmus
Tiltak: Kapasitetsbygging (KA2)
Prosjektmidler: 946.218 euro
URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/574067-EPP-1-2016-1-NO-EPPKA2-CBHE-JP>

Prosjektet tok utgangspunkt i at verden trenger flere og bedre optikere. Det er 32 millioner blinde mennesker i verden. Blant disse har seks av ti grå stær og trenger kun en enkel operasjon for å få synet tilbake. To av ti blinde mangler bare briller. Prosjektet har partnere ved læresteder i Norge, Israel, India, Spania, Storbritannia og Nederland. Som følge av prosjektet er det utviklet studieplaner i synsvitenskap hos partnerne utenfor Europa harmonisert med europeiske standarder. I tillegg har Universitetet i Sørøst-Norge blitt akkreditert for «European Diploma in Optometry».

Institusjon: UNIT
Prosjektnavn: EMREX
Tiltak: Politikktutvikling (KA3)
Prosjektmidler: -
URL: <https://emrex.eu/>

Prosjektets utgangspunkt var knyttet til EUs agenda for høyere utdanning og mål om papirløs mobilitet. Det var blant annet et behov for enklere overføring av studentdata mellom institusjoner, men også fra student til potensiell arbeidsgiver, særlig for utvekslingsstudenter. Prosjektet innebar utviklingen av en teknisk og administrativ løsning for digital overføring av studentdata, som for eksempel eksamensresultater. Løsningen er lett å tilpasse og bruke, og forenklet blant annet godkjenning av utenlandsstudier.

Institusjon: NOKUT

Prosjektnavn: Validation for inclusion of new citizens of Europe

Tiltak: Politikktutvikling (KA3)

Prosjektmidler: 499.954 euro

URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/580329-EPP-1-2016-1-BE-EPPKA3-IPI-SOC-IN>

Utgangspunktet for prosjektet var behovet for å utvikle alternative godkjenningsmetoder for flyktninger uten dokumenterte kvalifikasjoner. En verktøykasse for godkjenning av flyktningers kvalifikasjoner ble dermed utviklet. Verktøykassen inkluderte blant annet ulike modeller for god praksis, e-læringsmoduler og landprofiler.

